

له بلاو كراوه كانی مائپهري بههشت

كوشتنی

ٲیمام حوسهین رضی اللہ عنہ

رونکردنهوی راستیه کان ..

روشنکردنهوی لیله کان ..

رهواندنهوی شوبه کان ..

ماموستا علی خان

۱۴۳۵ هـ

چاپی دووهم

مائپهري بههشت

ba8.org

مائپهريکی نیسلامی زانستی پهروهدهیی یه و له پیناو بلاوکردنهوی نهو نیسلامهیه که سهلهفی صالح - پیغه مبهري خوا (صلی الله علیه وسلم) و هاوه لانی (رضی الله عنهم) له سهري بوون - وه سه ر به هیج گروپ و لایه نیکی حیربی نیه.

مائپهري بههشت

ئەو كتيب و بابەت و ليكۆئينهوه شهريانه بلاو دهكاتەوه كه دەبنه هۆي:

١. شارەزاکردنی موسولمانان و پهروهردەکردنیان لەسەر ریگا راستەكەي ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەرانهوه بۆ پهیرهوه رهسەنه كەي ئیسلام، كه بریتی یه له قورئان و سوننهت، به تیگهشتنی پیشین و پیشه وایانی ئوممهت.

٢. پاک کردنهوهی بیروباوهڕ و رهوشتی موسولمانان، له دیارده كانی شیرك و كوفر و تاوان.

٣. پالاوتن و تهصفیه کردنی ئاینی ئیسلام له بیدعه و بۆچونه داهینراوه كان.

٤. وربا کردنهوهی موسولمانان له شوینه واری خراپی ریوایه ته لاواز و ههلبهستراوه كان.

٥. پته و کردنی برایه تی یه کی راسته قینه لهسەر بناغه فراوانه جیگیره كەي ئیسلام و نههیشتن و كه مکردنهوهی ده مارگیری مهزهه بی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی كۆمه لگایه له ئیسلامی رهسەن و دروستکردنی تاك و كۆیه تی بۆ تیگهشتن له سه رچاوه كانی كه بریتین له قورئانی پیروژ و سوننه تی سه حیح و ئاشكراکردنی ئەو شتانه ی كه نامۆن به ئیسلام و خراونه ته نیویه وه به چه ندين دهسته واژه ی دهنگ و پهنگ و نوسراوی له بواره كانی بیروباوهڕ و رهوشت و ئاكار و پهروهردە و زانست و پزیشکی و گه شه ی كۆمه لایه تی.

خودایه داوات ئی دهكەین دامه زراومان بکهیت ، وته وفیقمان بدییت بۆ هەر کار وگوهتاریکی جوان وچاک بهو شیویهیی كه خۆت ئی پازیت.

ستافی مائپهري بههشت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ریخۆشکار

سوپاسی خوای مهزن ده کهم بهو شیوهیهی شایستهیهتی، صهلات وسه لام لهسه رینمونیکاری مرۆقاییهتی که موحه مهدی په یامبه ریهتی علیه السلام، ههروهها لهسهر خۆشه ویستان و ئازیزان و سهرخه رانی په یامبه ر علیه السلام، که خیزان و خانه واده و هاوه له کانیهتی، وئه وانه شی شوینیان که وتون به چاکی، دوای شهوه:

خوینه ری سهنگین... ئەم کتیبه ی بهرده ستت چند هه لبار دهیه که له کتیبی: «دهمیک له میژوی ئیسلام له وهفاتی په یامبه ره وه علیه السلام تا کوشتنی حوسهین علیه السلام»، وئهو پرس وباسانه ی تیدا ده ره یئراوه که په یوهسته به کوشتنی حوسهینه وه، پاشان دهستکاری کراوه وبۆی زیاد کراوه ولیی که مکراره وله کاتی بهراوردا شه وهت زیاتر بو ړون ده بیته وه. کتیبه که مان ناولینا: «کوشتنی حوسهین - علیه السلام - ړونکردنه وهی راستیه کان وړۆشکردنه وهی لیلیه کان وړه وانده وهی شوبهه کان».

به هیوای پرکردنهوهی ئەو بۆشاییه‌ی لهما بواره ههستی پێده‌کریت،
 وبابه‌ته‌که به شیوازیکی زانستی نوسراوه جیاواز له زۆریه‌ی ئەو کتیبانه‌ی
 لهما باره‌یه‌وه نوسراون زۆرتر بایه‌خ به وروژاندنی ههست و سۆز ده‌دهن، له
 خوای به‌رز و مه‌زن ده‌پارێمه‌وه ئەوه‌مان فێر بکات که سودمان پێ
 ده‌گه‌یه‌نیت و سودیشمان پێ بگه‌یه‌نیت به‌وه‌ی که فێرمان ده‌کات.

علی‌خان

مزگه‌وتی قازی محمد - رحمه الله تعالی - پۆژی ۱۰ ی محرم «عاشورا»ی
 سالی ۱۴۳۴.

پیشه کی

باسی کوشتنی حوسهین، نه یار وگروپه لاریکان هر له کۆنه وه قواستویانه ته وه بۆ مه رami خراب، نهك به شوینکه وتنی به لگه و نوری خوا، به لکو به شوینکه وتنی ئاره زوو و ههوا.

له کاتی کدا خوی گه وره له زۆر شوینی قورئاندا ئامۆژگاری پیغه مبهری خوا ﷺ دهکات، که شوینی ههوا و ئاره زوو نه که ویت، به لکو شوینی ئه وه بکه ویت که له لایه ن خوا وه بۆی داده به زیت، ته نه ئه وه رووناکي وهی دایه ته ، هه ر پێگا وریبازیك له وه لایدا تاریکی و سه رگه ردانیه .

زۆر به مان بیستوو مانه که پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: «ئومه ته که م دابه ش ده بیته سه ر حه فتا و سی به شه وه، هه موویان له ئاگرن ته نه ا دانه یه کیان نه بیته».

جا هه ر یهك له وه گروپه لاریبانه ی، که هه ن ئه لێن: ئیمه ئه وه کۆمه له یه یه ن که رزگاریان ده بیته . که و ابو و مرۆڤ چۆن هه قه که یان بنا سیته ؟

خوای گه وره له قورئاندا فیبری ئه وه مان ده کا که هیچ شتیك به بانگه شه وئیدیا کردن نیه، به لکو ئه بیئت لیكۆلینه وهی لی بکریت، لیكۆلینه وهش بریتیه له گه ران به دوای به به لگه کاندا، که تا چند دروستن پاشان تا چند بو ئه و مه به ستانه ده شیئن.

خوای گه وره ده فه رموی: [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا] [الحجرات: ٦]. واته: «ئهی ئه وانهی باوه رتان هیئاوه، ئه گه ر گونا هکاریك هه والیکي بو هیئان، ئه وای لی بکۆلنه وه تا بو تان پروون ده بیته وه».

به راستی میژووی ئومه تی ئیسلامیش توشی تی ئاخنی و شیواندن و تیکدانی زۆر هاتوو، به هوی ئه و کۆمه ل و گروپانه ی که له سه ره تای ئیسلامه وه دروست بوون، هه ر کۆمه له و هه ولی داوه بایه خ و گرنگی خو ی زیاد بکات و به رز بکاته وه له سه ر حیسابی به رانه ره که ی، ئه مه ش که لێنانیکي دروستکرد له میژووی گه وره کانی ئومه ته که ماندا.

له ئیو ئومه تدا خه لکانیک ده بیینی سنوری شه رعی به رزاندوو له خو شیستنی که سایه تیه کاندا، هه بووه هاوه لی پایه به رز عه لی کوری ئه بو

تالىبى عليه السلام زۆر خۇشويستو، خۇشويستنىڭ كە سەرى تەواو لىتتىڭداو،
 روداو و باس و ھەوالى ئاۋھاي لىۋە گىپراۋتەو ھە كە قىبۇلناكرى، لەھەمان
 كاتىشدا ھەولى داو ھە بايەخى ئەوانى تر كەم بىكاتەو، وخەللكانى تر بە
 دەستدرىژىكەر بۆ سەر مافەكانى عەلى عليه السلام لەقەلەم بدا، بەمە ستەمىيان
 ھەم لەخۇيان و ھەم لە عەلى كەرد، تەنانەت زىادەرپۇبى كەردن لەو ھاۋەلە
 بەرپىزە سەرى كىشا بۆ و ھەچەكانىشى، كار گەيشتە ئەو ھى بلىن: ئىمامن و
 دىارى كراون و مەعصومن ، ھەر وەكو چۆن پىغەمبەران مەعصومن عىلېھم
 السلام.

* ئەو ھەلئىيە عليه السلام ئەلئى: «خەللكانىك بەرادەيەك خۇشيان دەۋىم تا
 دەيانباتە ئاگرەو، خەللكانىكىش بەرادەيەك رقىان لىم دەبى تا دەيانباتە
 ئاگرەو» (۱).

* ھەرۋەھا ئەلئى: «دو كەس لەسەر من تىا ئەچن: كەسىكى زىادرو لە
 خۇشەويستنم، كەسىكى زىادرو لە رقى لىبوونم» (۲).

(۱) أخرجه ابن عاصم في (السنة) برقم (۹۸۳)، وقال العلامة الناصرالدين الألباني (إسناده صحيح على شرط الشيخين). وانظر (نهج البلاغة) (۴۶۹) (۱۰۸/۴)، و (مناقب الامام أمير المؤمنين) (محمد بن سليمان الكوفي) (۲/۲۸۳)، و (الأمالي) للطوسي (ص ۲۵۶).
 (۲) المصدر السابق برقم (۹۸۴)، وقال العلامة الألباني (إسناده حسن).

ئەم جۆره بیرکردنەوه و شیوه زیادەپرەویانەش -لەسەر راستترین بۆچون-
 لە دواى نیوهى «سەدهى سییه مى کۆچیه وه» سەریان هەلداوه.

بەلگەیهى ئەم راستیهش ئەوهیه: ئەو رِق لیبونەى نیوان عەلى ﷺ و
 هاوهلە بەرپزەکان، کە باسى لیبو دەکەن، لە هەوال و پریویات و باسە
 صەحیحەکاندا شتی وا نابینن، بەلکو بە پێچەوانەوه، شتانى وامان بینى،
 کە بەلگەن لەسەر مەزنى ئاستى خۆشویستنیان لە بۆ یه کترى، لە گەل
 بینینى چەندەها روداوى پرشنگذار لە خۆشهویستى و خۆنەویستى و براهیەتى و
 دۆستایەتى و دلسۆزى و ئامۆژگارى و ژن و ژنخوازی، بە رادەیهك کە هەر بە
 وێژدانىكى شەیدای راستى، ئەوانە ببینییت، ئەو وتە ساخته و دەلهسه
 دوژمناوى و رقاوى و بوغزاویانە بە درۆ دەخاتەوه..

لەو وینە پرشنگذارانە:

* هەر سى خەلیفه سەر راستە کە: ئەبوبە کرى صیددیق، عومەرى
 کورپى خەتتاب، عوسمانى کورپى عەففان، هانى عەلى دەدەن لە بۆ
 خواستنى فاتیمە و بەشداریش دەکەن لە ئامادەکرن و شایەتیداندا:

* عەلى عليه السلام ئەللى: « ئەبۇبەكر و عومەر ھاتنە لام و وتيان: بۆ نارۆى بۆ لاي پەيامبەرى خوا عليه السلام و باسئىكى فاتىمەى لا بكەى »^(۱).

* ھەرۋەھا ئەللى: پەيامبەرى خوا عليه السلام پىئى وتم: « ھەر ئىستا بىرۆ قەلغانە كەت بفرۆشە و پارەكەيىم بۆ بەيئە، تا پىداويستى مال بۆ (خۆت) و (فاتىمە) ئامادە بكەم ».

عەلى عليه السلام ئەللى: منىش رۆيشتەم و فرۆشتەم بە عوسمانى كورى عەففان بە چوارسەد درھەمى رەشى كۆچى.

كاتىك كە پارەكەم لىوەرگرت و ئەويش قەلغانەكەى لىوەرگرتەم.

عوسمان وتى: ئايا من بۆ تۆ لە قەلغانىك زياتر ناھيئەم وە تۆش بۆ من لە دىرھەم زياتر ناھيئەى؟ منىش وتم: بەللى.

ئەويش وتى: دە ئەو قەلغانە ديارىيە لە منەو بۆ تۆ.

منىش قەلغانەكە و پارەكەم ھيئا و رۆيشتەم بۆ لاي پەيامبەرى خوا عليه السلام قەلغان و درھەمەكەم خستە بەردەستى و باسى ئەوھى عوسمانم بۆ كرد ، ئەويش دوغاي خىرى بۆ كرد، پاشان مشتىكى لە درھەمەكان گرت و بانگى

(۱) أمالي للطوسي، ص ۳۹، بحار الأنوار (۹۳/۴۳).

ئەبۇبەكرى كىردۇ داي بە دەستىيەوۋە و فەرموۋى: « ئەي ئەبۇبەكر بەم درەھمانە ھەندى پىداۋىستىي مال بۆ كچە كەم بىكەرە»^(۱).

* عليه السلام ئەلى ئوم كەلسومى كچى لى عومەرى كورپى خەتاب عليه السلام ماره دەكات، خوا لى ھەمويان رازى بى^(۲).

* عليه السلام ئەلى مندالەكانى بەناۋى براۋ خۆشەويستە دىنيەكانىيەوۋە ناۋ دەئىت: ئەبۇبەكرى صدىق، عومەرى كورپى خەتاب، عوسمانى كورپى عەففان^(۳)، ھەرۋەھا ستايشيان دەكات:

ئەلى عليه السلام ئەلى: « بەراستى ئە من ھاۋەلانى پەيامبەر صلى الله عليه وسلم بىنيۋە، دە بەخا كەستان لەوان ناچن، سوئىند بەخا بەھۆى دونيا نەويستيانەوۋە دەيانتبىنى بەيانيان سەر و قزبان شىۋاۋ و تۆزاۋى بوو ، شەۋانىشيان بە شەۋ نوئىژ و سوژدە و راۋەستانەوۋە زىندو دەكردەوۋە، جارىك گۆنايان و جارىك نىۋ چەۋانىيان لەزەۋى دەنا [بۆ دەربىرىنى ملكەچى و زەلىلى بۆ خۋاى بەرز و پىرۆز] ، كە باسى ئاخىرەتيان بۆ دەكرا ۋەكو ئەوۋە ۋابوۋ بەسەر زوخال

(۱) كشف الغمة (۱/۳۶۹)، (بحار الأنوار) (۴۳/۱۳۰).

(۲) فروع الكافي كتاب النكاح، باب تزويج أم كلثوم (۵/۳۴۶)، و فروع الكافي كتاب الطلاق، باب المتوفى عنها زوجها (۶/۱۲۰).
وقبلها البيهقي في السنن الكبرى (۷/۶۳)، مصنف عبدالرزاق (۶/۱۶۳).

(۳) أنظر كتب الأنساب كـ«عمدة الطالب» لابن عنبية، و«الأنساب» للسمعاني.

[پشکۆ] هوه وهستابن، بههۆی درێژی و زۆری سوژدهکانیانهوه خهویان لی نهدهکهوت، وهکو ئهوهی شتیکی رهق له نیو چاوانیان بیته و تییدا بسورپیتتهوه و نههیلت بجهون و پشویهك بدهن، ههرکه باسی خوا بکرایه فرمیسك به چاوهکانیانا دههاته خوارهوه و دهم و چاویانی تهردهکرد و دهلههزان و دهههژان وهکو چون دار له رۆژی بای توند دا دهلهرپیتتهوه.»

عهلی مندالی ههبوو بهناوی ئهبویهکر و عومهه و عوسمان، ئهبویهکر و عوسمانی لهگهڵ حوسهین لهپرداوی (طف) دا کوژران، بهلام عومهریان تهمهنی زۆرتر کرد^(۱).

(۱) بحار الأنوار (۷۴/۴۲)، الشجرة الزكية في الأنساب (۴۱۳).

هاوه لآن همویان برای یه ک بوون

یه کیك له گه وره ترین درۆکانی میژوو، گومانی ئه و گومان له دلانه یه که واته زانن هاوه لآنی په یامبهر ﷺ رقیان له یه کتر بووه و دوژمنایه تیان له ئاست یه کتر دا په نهان کردووه!!

ئای بهراستی گومانیگی پوچه، زۆر دووره له وهی خوای پهروه ردگار له قورئاندا روونی کردۆته وه و ده فه رمویت: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران: ۱۱]. واته: «بهراستی ئیوه چاکترین ئومه تیکن بو خه لکی هینرایته دی، فه رمان به چاکه ده کهن و جلّه وگیری له خراپه یش ده کهن و باوه ری دامه زراو و به خوا ده هیئن». یان ئه وهی که په یامبهری خوا ﷺ ده فه رمویت: «خیر الناس قرنی»^(۱)، واته: «باشترینی خه لک، خه لکانی سه رده می منن».

بیگومان میژوو موسولمانان پیویستی به نوسینه وه یه کی سه ر له نوی هه یه، به وه رگرتنی له سه رچاوه پاک و پوخته کانیه وه. به تاییه تر له و جیگایانه ی، که میژوونوسه ناموسلمانه هه وال هه لبه سته کان

(۱) صحیح البخاری کتاب الشهادات، باب لا یشهد علی شهادة جور اذا أشهد حدیث رقم (۲۵۰۹).

نوسیویانه ته وه، له کاتی کدا ده زانین، که ئومه تی ئیسلامیمان ده وله مه ندرتین
 ئومه ته به ناوه رۆکی میژوه که ی و هه مووی به سه نه دی چه سپاو له له ناوچون
 پاراستوه.

ئه بیته میژو به وردی بخوینینه وه

ئه بیته میژو و بخوینینه وه وه ک خویندنه وه ی فه رموده کانی په یامبهر ﷺ.
 جا ئه گهر ئیمه بمانه ویت فه رموده کانی په یامبهر ﷺ بخوینینه وه،
 ده بیته بگه ریپن به دوای چه سپاوی هه واله که، ئایا له په یامبهری خواوه
 هه والی وا چه سپاوه یا نه؟

هه رگیزیش ناتوانین راستی و چه سپاوی فه رموده کانی په یامبهر ﷺ له
 هه لبه سته و بی بناغه کان جیا بکه ینه وه، هه تا ته ماشای سه نه د و ده قی
 هه واله که نه که یین. چونکه زانایان گرنگی زۆریان به فه رموده و
 هه واله خوانه کانی داوه و به دوای فه رموده کانیا ندا رۆیشتوون و پالوتوو یانه،
 دوایش بریاریان له سه ری داوه و سه حیح و ضعیفیان له یه کتر جیا کردۆته وه،

ئا لیڙه شه وه فەرموده کانیان لهو شتانه پاککردۆته وه که به درۆوه یان به هەر شیوازیکی تر خراوته سه‌ری.

به لّام میژوو جیاوازه له فەرموده، ده‌بینین زۆریک له ریوايه ته‌کانی میژوو سه‌نه‌دی هەر نیه، جاری واش هه‌یه سه‌نه‌دی هه‌یه، به لّام هه‌یج کام لهو راویانه‌ی که له‌ناو ریوايه ته‌که‌دا هه‌ن ژياننامه‌یان دیار نیه، هه‌یج یه‌کی‌کیش له‌زانیان نابینین به باشی یان به خراپی، به مه‌دح و یان به‌زه‌م (جرح و تعدیل) باسیانی کردییت، جا له‌م حاله‌ته‌شدا بریاردان له‌سه‌ر ئه‌و ریوايه ته‌ قورسه، چونکه حال و باری هه‌ندیک له پیاوانی سه‌نه‌ده‌که نادیارن.

به‌یعت ده‌دری به‌یه‌زیدی کوری موعاویه

له‌ سالی په‌نج و شه‌شی کۆچی دا، موعاویه بریاریدا خه‌لکی دوا‌ی خۆی به‌یعت بدن به‌یه‌زیدی کوری، ئا لیڙه‌دا موعاویه له‌ ریچکه‌ی ئه‌وانه‌ی پیش خۆی لایدا، چونکه په‌یامبه‌ری خوا ﷺ کاره‌که‌ی هه‌روا هه‌شته‌وه‌ یا ئه‌بویه‌کری دانا، پاشان ئه‌بویه‌که‌ر هاتوو و عومه‌ری ده‌ست نیشان کرد، دوا‌ی ئه‌و عومه‌ر هات و شه‌ش که‌سی ده‌ست نیشان کرد و به‌لّام سه‌عیدی کوری زه‌یدی

لیده رکردن چونکه کوری مامی خوئی بوو، له گه لّ عه بدوللای کوری دا، دوی
 ئه ویش عوسمان هات و کهسی دیاری نه کرد، ئینجا علی هات، ئه ویش
 دیسانه وه کهسی دهست نیشان نه کرد، حه سه نیش وازی لی هیئا بو
 موعاویه.

بوّیه به موعاویه یان ووت: یان ئه وه تا وازی لی بیئه، وه کو چوّن
 په یامبه ری خوا ﷺ کردی، یان ئه وه تا وه ک ئه بو بگری صدیق بکه و
 که سیّک دابنی که خزمی خوّت نه بی، یان وه ک عومه ر بکه؛ کاره که ی دایه
 دهست شهش که سه وه خزمی خوئی نه بوون، یان ئه وه تا وازی نه با موسلمانان
 خوئیان یه کینک هه لّ بژیرن، به لام موعاویه رازی نه بوو ئیلا هه ر ده بیّت دوی خوئی
 (یه زید) ی کوری جینشین بیّت^(۱).

پی ئه چی لایه نه چاکه که ی هه لّ نه بژارد بی، له ترسی ئه و شه ر و ئاشوبه ی له
 که له شورادا ده که وته وه، گوپرایه لی و ئاسایش و سه قامگیری شی له و لایه نه دا

^(۱) رواه خليفة بن خياط في طبقاته (ص ۵۲)، من طريق جويرية بنت أسماء عن أشياخ أهل

دهبینیهوه که یهزیدی کوری تیدابووه^(۱) ته مه ته گهر واش بی ههر راست نییه، به لکو هه ق له شورادایه.

هه لو یستی ته هلی سوننهت و جه ما عهت له به رام بهر

به یعه تدان به یهزیدی کوری مو عاویه

ته هلی سوننه و جه ما عه ته لاین: به یعه ته که دروسته، به لام تم به یعه ته عه بیدار ده کهن به هو ی تم دوو شته وه:

یه که م: ته لاین ته مه شتیکی تازه بو، که خیل افه تی داو ته کوره کی خوی، وه کو ته وه ی تیر خیل افهت بیته به ویراسهت، ته مه دوای ته وه ی به شورا یا ده ستنیشان کردنی جگه له خزم بووه، ته ی چ جای ته وه ی نزیکیکت بی و کورپکی راسته و خوی خوتیش بی، له م روانگه یه وه تم مه بده ته ره دکرایه وه به بی له بهر چاو گرتنی که سه که، ته وان ته و مه بده ته بیان رهت کرده وه که وا کاره که بیته ویراسهت.

(۱) أنظر: (مقدمة ابن خلدون) فصل في ولاية العهد (ص ۱۶۶).

دووه م: خه لکی له (یهزید) شیاوتر هه بوون بو خیلافهت، وه کو ئیین عومه ر و ئیین زوبهیر و ئیین عه بیاس و حوسهین، جگه له مانهش هی تر زۆرن.

سه بارهت به دید و بوچونی موبته دیعه کان، ئەوان وا ده بینن که ئیمامهت و خیلافهت ته نها له عه لی و کورپه کانیدا ده بیته، هه ربۆیه ئەوان به یعه ته که ی یه زید به ته نها عه ییبار ناکهن، به لکو هه موو به یعه تیك په تده که نه وه که نه دریت به عه لی و کورپه کانی، هه ر له سه ر ئەو ئەساسهش ئەوان به یعه ته که ی ئەبویه کر و عومه ر و عوسمان و موعاویه هه ر هه موویان به نادرهست ده زانن، به بی له بهرچاو گرته نی به یعه تده ره که. چونکه ئەوان ئەلین خیلافهت و ئیمامهت دیاریکراوه بو عه لی و کورپه کانی هه تا رۆژی قیامهت.

ئایا یهزید شیاو بوه بوّ خیلافهت؟

ئین که سیر چیرۆکی عهبدوڵلای کورپی موتیع و هاوهلهکانی دهگیریتیهوه که رۆیشتون بۆلای موحه ممدی کورپی حه نه فیه - که کورپی عهلی کورپی ته بو تالبه و برای حه سهن و حوسهینه له باوکه وه -، ویستویانه رازی بکهن بو لابردنی یهزید، تهویش قایل نه بووه، ئین موتیع وتی: یهزیدی کورپی موعاویه مهی دهخواوه ته وه و نوێژ ناکات.

موحه ممدیش وتی: من ته وه م لی نه بینیه که ئیه باسی ده کهن، ته من رۆیشتومه ته لای و ماومه ته وه، بهرده و امه له سه ر نوێژ کردن، هه و لی خیر و چاکه ی ده دا، پرسیا ری فیه ی ده کرد و سونه ته کانی جی به جی ده کرد. وتیان: ته وه له بهر تو خۆی وا ده ر خستوه.

موحه ممدی کورپی حه نه فیه ش وتی: باشه چی من ترساندی و هیوای چی لی کردووم؟ ئیه هه رگیز ته وانه تان لی بینیه که باسی لی وه ده کهن؟ ته گه ر ته و کارانه ی به پیش چاوی ئیه وه کردیت، ته وای بیگومان ئیه وش شه ریکی وین، ته گه ریش ته وانه تان لی نه بینیه ته وای بو تان حه لال نییه شایه تی له سه ر شتیك بدن که نازان و نه تان بینیه.

ئهوانیش وتیان: ئهوه لای ئیمه ره‌وایه، گهر چی نه‌شمان بینوه.

موحه‌مه‌دی کوری حه‌نه‌فیه وتی: خوا ئه‌مه به شایه‌تی قبول ناکات،

ئینجا ئه‌و فه‌رمایشته‌ی په‌روه‌ردگاری بو خویندنه‌وه که ده‌فه‌رموی: ﴿إِلَّا مَنْ

شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ [الزخرف: ۸۶].

جا ئه‌و فاسیقیه‌ی دراوته پال یه‌زید وه‌ک مه‌ی خواردنه‌وه و یاریکردنی

له‌گه‌ل مه‌یون و خراپه‌کاری و.. هتد، هیچیان به‌سه‌نه‌دیکی سه‌حیح لیوه‌ی

سابت نه‌بوون، بویه بروا به‌مه‌ناکری و ئه‌سل باشییه، ئیتر خوا زانا و

شاره‌زاتره به‌حالی یه‌زید، ئه‌مه‌ش به‌لای ئیمه‌وه گرنگ نییه، ئه‌وه له‌به‌ینی

خۆی و خوای خۆی دایه.

گریمان مه‌سه‌له‌که ئاوه‌اش بوبی، خو فاسقیتی تیمامیش خروج لیکردنی

واجب ناکات ئا به‌و شیوه‌یه‌ی که رویداوه، وه‌ک دواجار باسی لیوه ده‌که‌ین.

بهیعت دهدریت به یهزید و حوسهینیش ره دی ده کاته وه

ئه وه بو له سالی ۶۰ی کۆچی و له ته مه نی ۳۴ سالی دا بهیعت درا به یهزیدی کوری موعاویه، به لام حوسهینی کوری عه لی و عه بدوللای کوری زوبه یر بهیعتیان پینه دا، کاتیک داوایان لیکرا بهیعت بدن، عه بدوللای کوری زوبه یر وتی: ئەم شه و بیریککی لیده که مه وه و به یانی رای خۆمتان پی ئه لیم، وتیان: باشه، ئیتر هر که شه و داها ت له مه دینه وه به ره و مه که هه لهات و بهیعتی نه دا.

کاتیک ها تن بو لای حوسهینی کوری عه لی، وتیان: بهیعت بده.

وتی: من به نهی نی بهیعت ناده م، به لکو به تاشکرا و به پیش چاوی خه لکیه وه بهیعت نه ده م.

وتیان: باشه، ئه ویش هر که شه و ها ت، به دوا ی عه بدوللای کوری زوبه یره وه هه لهات.

خه لکی عیراق نامه بو حوسهین ده نیرن :

گه یشته خه لکی عیراق که حوسهین به یعه تی به یه زیدی کوری مو عاویه نه داوه، نه مانیش یه زیدی کوری مو عاویه یان ناویت، به لکو معاویه شیان ناویت، ته نها عه لی و کوره کانی نه بیّت - ره زای خویان لی بیّت - که سیان ناویت، نه وه بو هه ره موویان نامه یان ده نارد بو حوسهینی کوری عه لی و تییدا ده یان نوسی: ئیمه به یعه تمان به تو داوه و تو نه بیّت که سمان ناویت و به یعه تی یه زیدیش له گه ردنمان نه ما به یعه ته که مان بو تو ییه، ئیتر نوسراو و نامه کان نه وه نده زور بوون گه یشتنه زیاتر له پینج سه د نامه، هه ره هه مووی له خه لکی کوفه وه ده هات و داویان لی ده کرد بیّت بو لایان.

حوسهین موسلیمی کوری عه قیل ده نیریت :

بو نه و مه به سته حوسهینی کوری عه لی، ئاموزاکه ی خو ی: موسلیمی کوری عه قیلی کوری نه بوتالبی نارد بو هی نانی هه وال و راستی و پروونی مه سه له که، که موسلیمی کوری عه قیل گه یشته کوفه ده سستی کرد به پرسیار کردن، بو ی ده رکه وت خه لکی یه زیدیان ناوی و حوسهینی کوری عه لیان ده ویت، دوایی له ماله که ی هانیی کوری عوروه دا مایه وه، ئیتر

خه لک کۆمه ل کۆمه ل و تاک تاک ده هاتن و به یعه تیان ددها به موسلیمی کورپی عه قیل له جیاتی حوسهینی کورپی عه لی رهزای خوا له هه موویان بیته.

له و کاته دا نوعمانی کورپی به شیر ئه میری کوفه بوو، هه رکه هه وائه که ی پیگه یشت، وا موسلیمی کورپی عه قیل له بن ده ستیانه و خه لک دین و له جیاتی حوسهین به یعه تی پی دده دن، وای پیشاندا که هیچی نه بیستوو ه و په ی به و باسه نه بردوو ه، کار گه یشته ئه وه ی هه ندیک له ده ور و ده سته که ی چون بۆلای به زید و هه وائه که یان پیدا، که خه لک به یعه ت دده دن به موسلیم و نوعمانی کورپی به شیریش خۆی که پ کردوو ه.

عوبه یدوللای کورپی زیاد ده کریت به ئه میری کوفه :

به وه وئیه وه به زید فه رمانی دا نوعمانی کورپی به شیر له سه ر کار لابریت و عوبه یدوللای زیاد ی کرد به ئه میری کوفه، خۆی ئه میری به سه ره بوو کوفه شی خسته پالی تا ئه م کیشه یه چاره سه ر بکات، ئه وه بوو عوبه یدوللای کورپی زیاد له شه ودا گه یشته کوفه و دم و چاوی هه لپیچا بوو، هه ر که

به لای خه لکیکدا تیده په پری و سه لامی لیده کردن ده یانوت: **وعليک السلام**،
 ئه ی کچه زاکه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه و آله، وایان ده زانی حوسهینه و به نهینی و
 دهم هه لپیچراوی هاتووه، ئیتر عوبه یدوللای کوری زیاد زانی مه سه له که
 جدیه و خه لکیش چاوه رپی حوسهینی کوری عه لی ده کهن، گه رایه وه
 کۆشکه که ی، خزمه تکاریکی خۆی نارد به لکو هه والیکی مه سه له که بیینی و
 بزانی سه ر مه سه له که کی به ریوه ی ده با؟

ئه ویش رۆیشت به و پییه ی که ئه م پیاه له ناوچه ی «حمص» به وه هاتووه
 و سی هه زار دیناری پییه بو یارمه تیدانی حوسهین عليه السلام، ئا به و شیوه یه
 دهستی کرد به پرسیار کردن تا ماله که ی هانیی کوری عوروه یان پیشاندا،
 که چووه ژوره موسلیمی کوری عه قیلی بینی و به یعه تی پیدا و سی هه زار
 دیناره که شی پیدا، به و شیوه یه چهند رۆژیک سهردانی کردن هه تا به ته واوی
 زانی چیان به دهسته وه یه، پاشان گه رایه وه لای عوبه یدوللای کوری زیاد و
 دهنگ و باسه که ی بو گێرایه وه.

دهرچوونی حوسهین ﷺ بو کوفه :

دوای سه قامگیر بوونی بارود و خه که و به یعه تدانی خه لکیکی زور به موسلیمی کوری عه قیل، ناردی به دوای حوسهیندا که به پری بکه وه کاروباره که تاماده باشه، ئه وه بوو حوسهینی کوری عه لی ﷺ له رۆژی ته رویه دا دهرچوو بهروه و کوفه، عوبه یدوللای به و کاره ی موسلیمی کوری عه قیلی زانی بوو بویه گوتی: هانیئی کوری عوروه م بو بینن، ئه وانیش هینایان و پرسپاری لی کرد:

موسلیمی کوری عه قیل له کوپیه؟ وتی: نازانم.

ئه ویش بانگی (مه عقه ل) ی خزمه تکاری هانیئی کرد، که هاته ژوره وه، پیی وت: ئه مه ده ناسی؟ وتی: به لی، که ناسیه وه په شیمان بوویه وه و زانی مه سه له که فیلی عوبه یدوللای کوری زیاد بووه، عوبه یدوللای کوری زیاد پیی وت: موسلیمی کوری عه قیل له کوپیه؟!

وتی: به و خوايه ئه گهر له ژیر پیکانم بیته به رزی ناکه مه وه، که وای ووت عوبه یدوللای کوری زیاد پیای کیشا و فرمانی دا زیندانی بکری.

خەلکی کوفە پشتی موسلیمی کورپی عەقیل بەر

دەدەن

کە هەوالە کە گەیشتە موسلیمی کورپی عەقیل، بە چوار هەزار سەربازەو لە گەڵ خەلکی کوفەدا دەوری کۆشکە کە عوبەیدوللا یاندا، جا لەوکاتەدا عوبەیدوللا زۆریک دەم سپیەکانی کوفە لە لایبوو، بۆیە پێی ووتن: ئەو خەلکە لە موسلیمی کورپی عەقیل پاشگەز بکەنەو، بەلێنی پارە و پولیشی پێدان و هەرەشەیی سوپای شامی لیکردن، ئەو بوو ئەو دەم سپیانە دەستیانکرد بە هەلگەرانەو و پاشگەز کردنەوی خەلک، ئیتر هەر دایکە و دەهات و کورە کەیی خۆی ئەبردەو، هەر پیاو و دەهات و براکەیی خۆی ئەبردەو، هەر سەرۆک خێلە و دەهات و خەلکی پاشگەز دەکردەو، تا وای لێهات لە کۆی چوار هەزار کە لە گەڵی بوون، تەنھا سی کەس مایەو! تەنانت خۆری ئەو پۆژە تاوا نەبوو موسلیمی کورپی عەقیل تەنیا کەوت، خەلک هەمووی رایکرد، وای لێهات بە ناو کۆلانەکانی کوفەدا دەپۆششت نەیدەزانی بۆ کۆی بروت، تا دای لە دەرگای مائی ئافرەتییک لە خێلی (کیندە) و پێی وت: ئاوم دەوی؟ ئەویش پێی سەیر بوو، وتی: تۆ کیی؟ وتی:

من موسليمى كورپى عەقىلم، ھەۋال و سەربوردەى خۆى بۆ گىرايەۋە، كە خەلك لىي ھەلگەپراۋنەتەۋە و سەريان نەخستوۋە و پشتيان داۋەتە ئاۋە و حوسەينىش وا لە ھاتننە، چونكە ئەم ناردبويە شوينىيە كە بگەۋىتەرى، ژنەكە بردىە مالئەۋە و خانوويەكى چەپيان ھەبوۋ لەۋىيى دانا و ئاۋى بۆ ھىنا، بەلام كورپەكەى ھەستا و ئىخبارى كرد، شوينەكەى ووت بە عوبەيدوللانى كورپى زياد، ئەۋىش ھەفتا پياۋى بۆنارد و دەۋرى مالئەكەيان گرت، ھەندىك شەرى لەگەل كردن بەلام دواجار-دۋاى ئەۋەى پەيمانى نەكوشتنى لىۋەرگرتن خۆى دا بەدەستەۋە برديان بۆ كۆشكى ئەمىر-، كە رۆيشتە ژورەۋە، عوبەيدوللانى كورپى زياد ھۆكارى ئەم كارەى لىپرسى؟

وتى: بەيەتتەك لە گەردنماندايە بۆ حوسەينى كورپى عەلى. ئەۋىش وتى: بۆ مەگەر بەيەتتەكى يەزىد لە گەردنتدا نىيە؟ پاشان وتى: دەتكوزم.

موسليم وتى: رېنگە بدە با ۋەسىيەت بگەم. وتى: باشە ۋەسىيەت بگە، چاۋى گىپرا، عومەرى كورپى سەعدى كورپى ئەبى ۋەقاصى بىنى، پىي وت: تۆ نزيكتەين كەسى منى كە بە خزمايەتى بە من دەگەى ۋەرە با ۋەسىيەتتەك بۆ بگەم، بردىە سوچىكى ژورەكەۋە و پىي ووت كە: كەسىتەك

بنیریت بۆلای حوسهین به لکو بگه ریتته وه، عومه ری کوری سه عیدیش راسته و خو پیاویکی نارد که به حوسهین رابگه یه نیت کار له کار ترازاو و خه لکی کوفه فیلیان لی کردوه.

موسلیم له و کاته دا ووته به نرخه به ناوبانگه که ی خوی ووت: (به خاوخیزانته وه بگه ریتته وه، خه لکی کوفه فریوت نه ده ن، له راستیدا خه لکی کوفه درۆیان له گه ل تۆ وله گه ل منیش کرد، درۆزنیش خاوه ن قسه ی خوی نییه).

له رۆژی عه ره فه موسلیمی کوری عه قیل کوژرا، حوسه ی نیش له رۆژی ته رویه دا که وتبو وه ری، که ده کاته رۆژیک پیش کوشتنی موسلیمی کوری عه قیل.

به ره ه لستی ها وه لان له ئاست ده رچوونه که ی حوسهین

بۆ کوفه ﷺ

زۆریک له ها وه لان هه ولیاندا نه هیلن حوسهینی کوری عه لی بروت، له وانه: عه بدوللای کوری عومه ر، و عه بدوللای کوری عه بباس، و عه بدوللای کوری عه مری کوری عاص، و ئه بو سه عیدی خودری، و

عهبدوئلائی کوری زوبهیر، و موحه ممدی کوری حه نه فییهی برای، هه موو
 ئه مانه که زانیان حوسهین نیازی کوفه ی هه یه ریگریان لی کرد، ئه مهش
 ووته ی هه ندی کیانه :

۱. عهبدوئلائی کوری عه بیاس:

که حوسهین ویستی بروات، عهبدوئلائی کوری عه بیاس پی وت: له بهر
 ئه وه نه بیئت خه لک گالته مان پی بکات، به توندی ده مگرتی و نه مده هیشت
 برۆی.

۲. ئیبن عومه ر:

شه عبی ده لی: ئیبن عومه ر له مه ککه دا بوو هه والی پیگه یشت که وا
 حوسهین وا به ره و عیراق ریشتتوه، به دووری سی رۆزه ریوه خوی گه یانده
 حوسهین، وتی: بو کوی ته شریف ئه بهی؟

ئه ویش وتی: به ره و عیراق، پاشان نامه کانی خه لکی عیراقی پیشاندا و
 وتی: ئه وه نامه و به یعه ته کانیانه - فریویان دابوو ره زای خوی لی بی -. ئیبن
 عومه ر وتی: مه رۆ، حوسهین قایل نه بوو.

پاشان وتى: دەى فەرمودەيەكت بۆ دەگىر مەو، جوبرەئىل ھاتە لای پەيامبەر صلی اللہ علیہ وسلم سەرپشكى كرد له نيوان دونيا و ئاخىرەت، پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم ئاخىرەتى ھەلبژارد و دونیای نەویست، تۆش پارچە گۆشتىكى لەو (إنك بضعة منه)، دە بەخوا ھەرگىز كەستان ئەم كارە ناگرىتتە دەست، خواى گەورەش ئەم كارەى لى لانه داون مەگەر بۆ خىرى خۆتان نەبى، بەلام ھەر ئامادە نەبوو بگەرپتەو، عەبدوئلا دەستى كرده مىلى و گریا و پىسى وت: (أستودعك الله من قتيل).

۳. عەبدوئلاى كورى زوبەير:

بە حوسەينى وت: بۆ كوی تەشرىف ئەبەى؟ دەرۆى بۆلاى خەلكانىك باوكتیان كوشت و دایان لە براكت ! مەرۆ، بەلام حوسەين قايل نەبوو.

۴. ئەبو سەئیدى خودرى:

وتى: ئەى ئەبو سەئیدى ئەمۆزگاريت دەكەم و دلّم بۆت دەسوتى، لە راستیدا پىم گەشتوو ھەوا خەلكانىك لە سەرخەرانى خۆتان لە كوفە داوات لیدەكەن برۆى بۆلايان، نەكەى برۆى، چونكە گویم لە بابت بوو لە بارەى كوفەو دەبیوت: بەخوا بیزارم لییان و رقم لییانە، ئەوانیش لە من بیزارن و

رقیان لیّمه و هه‌رگیز وه‌فایان لیّ نایینی وه هه‌رکەس به‌وان بیاتەوه ئەوا به‌شیکێ دۆراوی بردۆته‌وه، به‌خوا نه‌عه‌زمیان هه‌یه له‌کاروباردا، نه‌ئارام ده‌گرن له‌ژێر شمشیردا.

* هه‌روه‌ها له‌وه‌سه‌نه‌ی که به‌ حوسه‌ینیان ووت نه‌روا بو کوفه، له‌غه‌یره سه‌حابه:

فه‌ره‌زده‌قی شاعیر، دوا‌ی ئەوه‌ی حوسه‌ین که‌وته ری گه‌یشه فه‌ره‌زده‌قی شاعیر، پێی وت: له‌ کوپۆه؟ ئەویش وتی: له‌ عی‌راقه‌وه، وتی: ئەه‌ی ده‌نگ و باسی خه‌لکی عی‌راق چۆنه‌؟

وتی: دلّیان له‌گه‌لّ تو‌یه و شیره‌کانیان له‌گه‌لّ به‌نی ئوممه‌ییه، به‌مه‌یش رازی نه‌بوو و وتی: خوا پشت و په‌نایه.

حوسه‌ین ده‌گاته قادسیه

هه‌وائی موسلیمی کورپی عه‌قیل له‌ رینگه‌ی ئەو نێردراوه‌ی که عومه‌ری کورپی سه‌عد ناردبووی گه‌یشه حوسه‌ین، حوسه‌ین ویستی بگه‌رپێته‌وه، پرسیکێ به‌ کوره‌کانی موسلیمی کورپی عه‌قیل کرد، ئەوان وتیان: نه‌به‌خوا

ناگه رپینه وه ههتا تۆلهی باوکمان نه کهینه وه، حوسهینیش هاته سه رپهئی
 ئهوان، عوبهیدوللای کورپی زیاد دواى ئه وهی به ده رچوونی حوسهینی زانی،
 فه زمانیدا به حورپی کورپی یه زیدی ته میمی که له پیشه وه به ههزار
 سه ر بازه وه بروات رپگه به حوسهین بگریت، ئه وه بوو له نزیك قادسیه
 گه یشته حوسهین.

حور پیی وت: به ره و کوئی ئه ی کچه زا که ی په یامبه ری خوا؟!

وتی: به ره و عیراق.

ئه ویش وتی: که واته بگه رپوه و باخوا به تو گیرۆده م نه کات، بگه رپوه بو
 ئه و شوینه ی لیوه ی هاتووی، یان برۆ بو شام بۆلای یه زید، بهس به ره و کوفه
 مه یه .

حوسهین قایل نه بوو و دهستی کرد به رۆیشتن به ره و عیراق، حورپی
 کورپی یه زیدیش ده هاته پیشیه وه و رپی پی نه ده دا.

حوسهین پیی وت: لیم دوور که وه له بار دایکت چی.

حورری کورپی یه زید وتی: دهی سویند به خوا هر عه ره بیکی تر ئه و
 قسه یه ی بکر دایه، تۆله م له خوپی و دایکیشی ده کرده وه، بهس چی بلیم
 دایکت گه وره ی ئافره تانی دونیایه.

حوسهین ده گاته کهر به لا

حوسهین له شوینیک وهستا پیی ده گووترا کهر به لا (کربلاء).

پرسیاری کرد ئه م شوینه ناوی چی یه؟ وتیان: کربلاء.

وتی: کرب و بلاء، سه خله تی و مهینه تی.

کاتیك سوپاکه ی عومهری کورپی سه عد گه یشت که ژماره یان چوار
 هزار سه باز ده بوو، قسه ی له گه ل حوسهیندا کرد و پیی ووت که له گه لیدا
 پروات بو عیراق لای عوبه ی دو لّای کورپی زیاد، رازی نه بوو. به لام که بینی
 مه سه له که جیددییه، به عومهری کورپی سه عدی وت: من سه رپشکت ده که م
 له نیوان سی شتدا، یه کیکیان له بو خوت هه لبتیره. وتی: چیه؟

وتی: یان ئه وه تا رپگه م بده ی بگه رپمه وه، یان ئه پرۆم بو سنوریک له و
 سنورانه ی موسلمانان بو خۆم جیهاد ده که م، یان ئه پرۆم بو لای یه زید له

شامدا و دهستم دهخه مه نیو دهستی. عومهری کورپی سهعد وتی: باشه توّ یه کیك بنیره بۆلای یه زید، منیش یه کیك ده نیرم بۆلای عوبه ییدوللای کورپی زیاد، تا بزاین چى ئه بیّت، حوسهین کهسی نه نارد، به لام عومهری کورپی سهعد نیردراویکی نارد بۆلای عه به ییدوللای کورپی زیاد.

نیردراوه که گه یشت و حال و مه سه له که ی بو باسکرد، که حوسهین ده لی: له نیوان ئه م سی شته دا سه رپشکتان ده که م، ئین زیاد رازی بوو به هه ر کام له وانه ی حوسهین هه لی ده بژی ریت، به لام له لای عوبه بدوللای کورپی زیاد پیاویك هه بوو به ناوی (شه مری کورپی زیلجه وشه ن)، که یه کیك بوو له دار و دهسته کانی ئین زیاد، ئه و وتی: نه به خوا شتی وا نابی، ئیلا ئه بی به حوکمی توّ رازی بی. عوبه ییدوللا به م قسه یه ی فریوی خوارد و وتی: به لی، ئه بیّت به حوکمی من رازی بیّت.

ئه وه بو عوبه ییدوللای کورپی زیاد هه ستا به ناردنی شه مری کورپی زیلجه وشه ن و پیی وت: برۆ هه تا رازی ده که ییت به حوکمی من، ئه گه ر عومهری کورپی سهعد به مه رازی بوو باشه.

وه گه رنا ئه وه توّ له جیگه ی ئه و ده بیته سه رکرده ی سوپا.

جا ئیین زیاد، عومهری کورپی سهعدی به چوار ههزار سهربازهوه ئاماده کردبوو بو رۆیشتن بو ناوچهی (رهی) و پیی وت: مهسهله کهی حوسهین تهواو بکه و پاشان له وئوه برۆ بو رهی، به ئینیشی پی دابوو بیکا به والی رهی. شه مری کورپی زیلجه وشهن کهوته ری، هه واله که گه یشته حوسهین، که ههر ته بیته به حوکمی عوبه ییدوللای کورپی زیاد رازی بیته، به ریه چی دایه وه و وتی: (نه خیر به خوا هه رگیز به حوکمی عوبه ییدوللای کورپی زیاد رازی نام).

حوسهین ئامۆژگاری سوپای کوفه دهکا و خویان بیر دینیته وه:

ژمارهی ئهوانهی له گهله حوسهیندا بوون ههفتا و دوو سوار بوون و سوپای کوفهش پینج ههزار دهبوون، که ههر دوولا به رانه بریهک راوهستان، حوسهینی کورپی عهلی وتی: به خوتانا بچنه وه و موحاسه به یه کی نه فسی خوتان بکهن، ده کری خه لکانی وهک ئیوه له گهله ته مسالی مندا بجهنگی؟ من کچه زای په یامبه ره که تانم، له کاتی کدا ئیستا هه موو سه ر زهوی کچه زای

په یامبه ریکی تیدا نییه جگه له من نه بی، په یامبه ری خوا ﷺ به من و براکه می فهرموو: (ته م دووانه گه وره ی گه نجانی به هه شتن).

ئیتیر به رده وام ههر هانی دهدان که واز له عوبه یدوللای کوری زیاد بینن و بینه پال وی، ته وه بوو سی که سیان دایانه پال حوسهین له وانه چه رپی کوری یه زیدی ته میمی سه رکرده ی پیشه کی سوپاکه ی عوبه یدوللای کوری زیاد. به چه رپی کوری یه زیدیان وت: تو وه کو سه رکرده ی پیشه کی سوپاکه له گه لمان هاتی، ئیستا ده رۆیته پال حوسهین!!

ئه ویش وتی: تیا بچن، سویند به خوا ته من نه فسی خۆم سه رپشک ده که م له نیوان به هه شت و دۆزه خدا، ده ی به خوا هیچ شتی که به سه ر به هه شتا هه لئنا بژیرم، ته گه ر له ت به کریم و بسوتینریم.

دوای ته وه له رۆژی پینج شه مه هه ردوو نوپژی نیوه رۆ و عه سری به جیهینا، پیش نوپژی بو هه ردوو لا کرد، هه م به سوپاکه ی عوبه یدوللای کوری زیاد، هه م به وانه ی له گه لیدا بوون، له پیشدا پیی ووتن: خۆتان به رنوپی بوخۆتان بکه ن و ئیمه ش بو خۆمان. وتیان: نابی، ئیمه ش نوپژ له دوای تووه ده کهین، ئیتیر نوپژی نیوه رۆ و عه سریان له دوای حوسهینه وه کرد،

که نزیکی ئیواره بوویه وه به سواره کانیانه وه هاتنه پیشه وه، حوسهین هه ندیکیش خه وتبوو هه رکه بینانی وتی: ئەمه چی یه؟ وتیان: قوربان بو پیشه وه دین، وتی: برۆن قسه یان له گهڵ بکهن، بزائن چیان دهوی؟

بیست سوار رۆیشتن، له نیوانیاندا عه بباسی کورپی عه لی کورپی ئه بو تالی برای حوسهینیان تیدا بوو، قسه یان له گهڵ کردن و پرسیاریان لیکردن؟ ئه وانیش وتیان: یان ئه وه تا به حوکمی عوبه یدوللای کورپی زیاد رازی دهبی یان بجهنگی.

وتیان: با بلین به ئه بو عه بدوللای، گه رانه وه بولای حوسهین ﷺ و پییان ووت، وتی: ئه مشه و سه برمان لیبگرن سبه ی هه والتان ده دهینی، با نویتز بکه م، حه زم له نویتز کردنه بو په روه رد گاری پاک و پیروزم، ئیتر ئه و شه وه هه تا به یان هه ر خه ریک نویتز و استغفار و دوعا کردن بوو، ئه و ئه وانه شی له گه لیدا بوون - په زای خوا له هه موویان بی -.

شه ر له نیوان هه ردولای روو ده دات

له به ره به یانی رۆژی هه یینیدا دوا ی ئه وه ی حوسهین رازی نه بوو بیته دیلی ژیر دهستی عوبه یدوللای کورپی زیاد، جهنگ له نیوان هه ردوو لادا

دهستی پیکرد، هەر دوو تاکه هاوسهنگ نه بوون، بۆیه هەرکه هاوه له کانی حوسهین زانیان توانای ئهم سوپایه یان نییه، هه موو خه میکیان بووه پاراستنی حوسهین ﷺ، ئه وه بوو یهک له دواى یهک له ده ور دهستی ده کوژران، هه تا که سیان نه مایه وه جگه له حوسهینی کورپی عه لی خوئی نه بیته ﷺ. عه لی کورپیشی نه خو ش بوو.

دواى ئه وه حوسهین به درێژایی ئه و رۆژه هه روا مایه وه، کهس نه ییده وێرا برواته پێشه وه به شکو بگه رپێته وه، کهس نه ییده ویست بیته هوی کوشتی، ئه مه هه ر به رده ام بوو، هه تا شه مری کورپی زیلجه وشه ن هات و هاواری کرد تیاچن، له بار دایکی خو تان چن، ده وری دهن و بیکوژن، ئه وانیش هاتن و ده وریان گرت، حوسهینیش زۆر به جوامیرانه به شمشیره که یه وه به نیوانیاندا ده رپویشته، زۆریکی لییان کوشته، وه کو شیر بوو، به لام زۆری له زیره کی ده باته وه.

شه مر هاواری تی کردن: تیا بچن ئه وه چاوه پروانی چین؟! په لاماری بده ن. ئه وانیش چوونه پێشه وه بۆی و کوشتیان. جا ئه وه ی که حه سه نی کورپی عه لی کوشته و دهستی راسته و خوئی تیا هه بوو: سینانی کورپی ئه نه سی

نه خعی بوو، سه ری له لاشه ی کرده وه، هه ندیکیش ده لئین: شه مر بووه، خوا پروویان ره شکا.

دوای ته وه ی کوژرا سه ریان برد بو عوبه یدوللای کوری زیاد له کوفه، عوبه یدوللای به و چوکلله ی که به ده ستیه وه بوو پیای ده کیشا و ده یخسته نیو لوتیه وه، ته وه بوو ته نه سی کوری مالک هه ستا و وتی: به خوا خراپت له گه ل ده که م، ته من په یامبه ری خوام بینی ﷺ ماچی شوینی چوکلله که ی تو ی ده کرد^(۱).

ئیبراهیمی نه خعی ته لئی: ته گه ر له بکوژانی حوسهین ببوایه م و پاشان بخرایه مه به هه شته وه پرووم نه ده هات به لای په یامبه ری خوادا ﷺ برقوم و بمینیت^(۲).

^(۱) (المعجم الكبير) للطبراني، (۵/ ۲۰۶ رقم ۵۱۰۷)، وانظر: (صحيح البخاري) (كتاب فضائل الصحابة، باب مناقب الحسن والحسين) حديث (۳۷۴۸)

^(۲) (المعجم الكبير) للطبراني، (۳/ ۱۱۲ رقم: ۲۸۲۹) وسنده صحيح.

کی له خانه واده کوی په یامبر ﷺ کوزرا؟

* له منداله کانی عه لی کورې ته بو تالب: حوسهین خوئی، جه عفر،
عه بیاس، ته بویه کر، موحه ممد، عوسمان کوزرا.

* له منداله کانی حوسهین: عه بدوللا، عه لی گه وره (زهینولعابدین نا).

* له منداله کانی حوسهین: عه بدوللا، قاسم، ته بویه کر.

* له منداله کانی عه قیل: جه عفر، عه بدوللا، عه بدولرپه حمان،
عه بدوللای کورې موسلیمی کورې عه قیل، موسلیمی کورې عه قیل خویشی
له کوفه کوزرا.

* له منداله کانی عه بدوللای کورې جه عفر: عه ون، موحه ممد
هه زده کس بس له ئال و بهیتی په یامبر ﷺ له م جهنگه ناهاتایه دا
کوزران.

ئهوهی له باره‌ی کوشتنی

حوسهینهوه ﷺ دهگوتی

له ئوم سهلهمهوه دهلی: جوهرهئیل له لای په‌یامبه‌ری خوا بوو ﷺ و حوسه‌ینیش لای من بوو، حوسه‌ین دهستی کرد به گریان منیش به‌رمدا و پښته ژوره‌وه بۆلای په‌یامبه‌ری خوا ﷺ، جوهرهئیل فه‌رموی: ئه‌ی موحه‌مه‌د خوشیت ده‌وی؟ ئه‌ویش فه‌رموی: به‌لی. فه‌رموی: ده‌ی ئومه‌ته‌که‌ت ده‌یکوژن، ئه‌گه‌ریش ئه‌ته‌وی له خو‌لی ئه‌و شوینه‌ت پیشان ده‌ده‌م که‌ تیا‌یدا ده‌کوژریت، پیشانیدا، بینی شوینه‌که‌ پی‌ی ده‌وتریت که‌ربه‌لا. فه‌رموده‌یه‌کی مه‌شه‌وریشه‌ به‌لام له هه‌موو ری‌گا‌کانیه‌وه له ئوم سهلهمهوه زه‌عیفه‌.

هه‌ر له ئوم سهلهمهوه ده‌لی: گویم له جنۆکه بوو کاتی‌ک حوسه‌ین کوژرا شیوه‌نیان ده‌کرد^(۱).

ته‌نانه‌ت له ژیاننامه‌ی ئوم سهله‌مدا هاتوه ئه‌لی: به‌هۆی قار و خه‌فه‌ت خواردنیه‌وه له‌به‌ر کوشتنی حوسه‌ین کۆچی دوا‌یی کرده‌.

(۱) (فضائل الصحابة) (۲/ ۷۶۶) رقم (۱۳۷۳) وسنده حسن.

ته نانهت له ژياننامه ی ئوم سه له مدا هاتوه ئه لئى به هو ی خه م وخه فه تی
کوشتی حوسهینه وه کۆچی دوا یی کردوه .

به لآم ئه وه ی که ریوات ده کری که وا له ئاسمانه وه خوین باریوه، یان
ئه وه ی دیواره کان خویناوی بوون، یان به ردیک بهرز نه ده کرایه وه ئیلا ژیره که ی
هه ر خوین بوو، یان هه ر وشتریکیان سه ر به رایه هه مووی ده بووه خوین،
ئه مانه هه ر هه مووی درۆ و ده له سه و قسه ی پوچن، پچه یه کی سه حیحی
نییه نه بۆ په یامبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه بۆ یه کیك له وانه ی که هاوچه رخ ی
پودا وه که بوون، ته نانهت ضعیفیش نییه، ته نها درۆیه که و بۆ وروژاندنی
هه ست و سۆز ده کری. ریوا یه تانیکی سه نه د پچراون و نه گه یشتونه ته
پودا وه که .

هه روه ها له ئین عه بباسه وه ئه لئى: له خه ودا په یامبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بینی،
له نیوه رۆیه کدا قژی خۆلاوی و شیواو بوو، شوشه یه کی هه لده گرت خوینی
تیدا بوو، وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا ئه وه چیه؟ فه رمووی: خوینی حوسهین
و هاوه له کانیتتی، له و کاته وه به دوا ییدا ته گه ریم تا ته مپۆ. عه مار که
هه والخوانی فه رموده که یه ده لیت: ئه مه مان لای خۆمان له به رکرد، دوا ی

بینیمان حوسهین له هه مان ئەو رۆژەدا کوژرا^(۱) ههروهها په یامبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده فرموی: (هه رکهس بمینی له خه ودا، ئەوا به راستی منی بینیه) ^(۲).

خه لکی کوفه تۆله له نهفسی خۆیان ده که نه وه

ئهو که سه ی وا فرمانی کوشتی حوسهینی کورپی عه لیدا عوبه یدو لای کورپی زیاد بوو، به لام زۆری نه برد یه کسه ر کوشتیان، موختاری کورپی ته بی عوبه ید هه ستا کوشتی و تۆله ی حوسهینی لی سه نده وه، جا ئەم موختاره له و که سانه بوو که پشتی موسلیمی کورپی عه قیلی به ردا و پاشگه ز بوویه وه. هه ربۆیه ئەم کاره بو خه لکی کوفه تۆله سه نده وه بوو له نهفسی خۆیان، چونکه :

یه کهم: ئەوان پشتی موسلیمی کورپی عه قیلیان به ردا، تا کوشتیان و که سیشیان جوکه ی لیوه نه هات.

دوو هه میش: کاتیك حوسهین ده رچوو که سیان به رگریان لی نه کرد، ته نها حورپی کورپی یه زیدی ته میمی و هاوه له کانی نه بیته، به لام خه لکی کوفه

^(۱) (فضائل الصحابة) (۲/ ۷۸۸ رقم ۱۲۸۰)، و اسنادده صحیح.

^(۲) (فضائل الصحابة) (۲/ ۷۸۸ رقم ۱۲۸۰)، و اسنادده صحیح.

ئەوان وازیان لێهێنا، هەر بۆیە دەبینیت سینه دەکوتن و ئەو دەکەن که دەیکەن، هەمووی بۆ سڕینەوێ و ئەو هەڵەییە باو و باپیرانە هەروەك خۆیان ئەلێن^(۱).

سزای دونیا پێش دواڕۆژ

عومارەى كورپى عومەیر ئەللی: سەرى عوبەیدوللای كورپى زیاد و دار و دەستەكەیان هیئا و لە مزگەوتەكەى «پەحە» دا ریز کران، دەللی: كە گەشتە لایان گویم لیبوو دەیانوت ئەو هات، ئەو هات، بینیم ماریكە، بەنیو سەرەکاندا دەڕۆشت تا چوو نیو لوتی عوبەیدوللای كورپى زیادەو، كەمێك مایەو و پاشان هاتە دەر و چوو تا دیاری نەما، پاشان هەم وتیان: ئەو هاتەو، ئەو هاتەو، هەمان كاری دووبارە یان سێ بارە كردهو^(۲).

(۱) هەر بۆیە ئەو سوپای موختارەى كە تۆلەى حوسەینیان كردهو ناوى خۆیانیان نابو (التوابین) (تۆبەكاران)، وەكو دان پێدانانێك بەو كەمترخەمییەى لە ناست حوسەین كردیان، ئەمەش سەردەتای دەرکەوتنى شیعه بوو وەكو مەزھەبێكى سیاسى، بەلام دەرکەوتنى شیعه وەكو مەزھەبێكى فیکری و فیکهى دواى ئەو دەرکەوت، دەمێك دواى روخانى دەولەتى بەنى نومهیه بوو.

(۲) (جامع الترمذی) كتاب المناقب، باب مناقب الحسن و الحسين، حدیث (۳۷۸۰)، و اسنادە

ئەمەش تۆلەیه کی خوایی بوو لەم پیاوہی کردەوہ کہ دەستیکی گەورہی
 ھەبوو لە کوشتی حوسهینی کوری عەلی دا ﷺ.

ھەر وەھا لە ئەبو رەجائی عوتاریدیەوہ وتوویەتی: جوین بە عەلی و ئەو
 خانەوادەییە مەدەن، ئیمە ھاومالێکی «بەھوجین» یان^(۱) ھەبوو وتی: ئەم
 فاسقە - واتە: حوسهینی کوری عەلی - نابینن خوا کوشتی، ئەبو رەجاء
 دەلی: ئەو بوو خوای گەورە سپیاییە کی تووشی چاوی کرد ئەو بوو دەستبەجێ
 کویری کرد^(۲)

کی حوسهینی کوشت ﷺ؟

پیش ئەوہی بکوژانی حوسهین بناسین، وەرە با چەند سالیکی بگەرینەوہ
 دواوہ بو لای عەلی و حوسهین لە گەڵ شیعە کە یاندا، شیعەش واتە سەرخەر و
 لایەنگر و پشتگیر: - ھەمو ئەمانەش لە کتیبی ئەو قەومە خۆیانەوہ
 دەیگیرمەوہ -

(۱) ھۆزیکە لە ھۆزەکانی عەرەب.

(۲) (المعجم الكبير) (۳/ ۱۱۲) رقم (۲۸۳۱) وسندہ صحیح.

۱. عهلی ﷺ :

سکالا له دهست شیععه که ی دهکات (له خه لکی کوفه) و ئه لئی: (له راستیا هه موو گه لیک له سته می کاربه دهستانی ترساوه، به لام من وام لیها تووه له سته می ژیر دهسته کانم ده ترسم، وتم ده رچن بو جیهاد ده رنه چوون، وتم گوی بگرن گویتان نه گرت، به نه یینی و به ئاشکرا بانگم کردن دهنگتان نه بوو، ئاموژگاریم کردن وهرتان نه گرت، بو ئیوه ئامادهن بهس وهک نه بوو، بهندهن وهک خاوهن بهنده؟ حیکمه تتان بو باس ده کهم لئی راده کهن، به ئاموژگاری چاک ئاموژگاریتان ده کهم بلاوه ی لیده کهن، قسه تان بو ده کهم و هانتان ده ده م له بو جیهادی خه لکانی زۆردار که چی ناگه مه کو تایی وته کانم سه به ئیانه هه ریه ک بۆ لایه ک بلاوه ی لیده کهن و ده گه پینه وه بو مه جلیسی خو تان و خو تان له ئاموژگاریه کانتان گیل ده کهن، به یانی راستان ده که مه وه که چی ئیواره ده گه پینه وه بۆ لام وه کو قه وس لار بوونه ته وه، راستکه ره وه وه رس بوو راستکه راهیش یاخی بوو، ئه ی ئه وانه ی به لاشه ئامادهن به عه قل لیره نین، هه وهس و ئاره زو جیاوازه کان، ئه ی ئه وانه ی که والیه کانتان به ده ستانه وه گیر هاتوون، هاوړیکه تان مه به سته ی خو یه تی

گویرالی خوا دەکا و ئیوہش سہریچی دەکەن، بەلام ھاوړیکەى شامتان سہریچی خوا دەکا کەچی خەلکە کە ھەر گویرایەلین، قەسەم بەخوا حەزم ئەکرد موعاویە ئیوہى بۆم بگوریبایەتەوہ بە گۆرینەوہى دینار بە درھەم، دەى لە ئیوہ ببردایە و پیاویکی لەوانى پیم بەدایە، ئەى خەلکی کوفە ئەمن گیرۆدەى سى و دووانى بووم بە دەستانەوہ: کەرى گویدار، لالی قسە کەر، کویری چاودار، نە بەرئیز و دلسۆز لەبەبەیک گەیشتن، نە برادەرى سیقەن لە نارەحەتى، دەستان بەخۆلا چى، ئەى ھاوشیۆەکانى وشتر کە چاودیرەکەى دیار نییە، تا لەلایە کەوہ کویان دەکەیتەوہ لە لاکەى ترەوہ بلاوہى لى دەکەن^(۱)

کارەکە بەمەوہ نەوہستا تەنانەت تۆمەتى درۆشیان داوہ پالی-پەنا بەخوا-

شەریف رەزا لە ئەمیری پروادارانەوہ عەلى عليه السلام رپوايەت دەکا کە وتوویەتى: (أما بعد: ئەى خەلکی عیراق ئیوہ وەک ژنى سک پەر وان، سکی پەر بوو بى و ماوہى تەواو بوو بى پاشان بە مردویتی مندالەکەى دانابى،

^(۱) نهج البلاغه (۱/ ۱۸۱-۱۸۹).

پاشان میرده کهی مردبی و ماوهی بیوه ژنیشی دریژهی کیشا بی، ئینجا خزمه دووره کانی میراتیان گرتبی، ده به خوا به ئیختیاری خۆم نه هاتم بۆلاتان به لکو به زۆر هاتم، جا پیم گه یشتوووه که ئه لێن: عه لی درۆ ته کات، خوا بتان کوژیت! درۆ به دهم کیوه ته کهم) (۱).

ههروه ها ته لی: (خوا بتان کوژیت! به راستی دلمتان پر کرد له کییم و زوخوا و سنگمتان پر کرد له رق و کینه و هه ناسه متان هه مووی کرد به غه م و خه فته ت و را و بوچونی منتان به سه ریچی و سه رکزی خۆتان لی تیک دام) (۲).

۲. حه سه نی کوری عه لی رضی الله عنه:

ئه لی: (به خوا و ته زانم موعاویه له مانه بو من باشتره، و ته زانن لایه نگری منن؟ که چی ویستیان بکوژن، شتومه که کامیان تالان کرد، پاره و سامانه که میان برد، ده به خوا ته گهر موعاویه په یمانیکم لیوه ر بگری که خوینمی پی بیاریزیت و ته مینم بکات له مال و خیزانه کهم ته و باشتره

(۱) نهج البلاغه (۱/۱۱۸-۱۱۹).

(۲) نهج البلاغه (۱/۱۸۷-۱۸۹).

له وهی بکۆژن، ئەوکاتە و خاوخیزانە کەشم له دەست ئەچیت، خۆ ئەگەر له گەڵ موعاویه دا کوشتار بکەم ئەوا ئەو کاتە دەکەن بە مەلدا و بە ناشتی دەمخەندە ژێر دەستی^(۱).

ههروهها به شیعە کە ی خۆی ئەلی: (ئە ی خەلکی عێراق لە بەر سی شت وازم لی هینان: کوشتی باوکم و لیدانی من و تالانکردنی شتومە کە کام)^(۲).

* غەدری خەلکی کوفە کە بکۆژی حوسهین:

موحه مەدی کورپی عەلی کورپی ئەبو تالب کە ناسراوه بە ئیبنو لحنه فیه، ئەمیش ئامۆژگاری حوسهینی برای علیه السلام کرد و پێ و ت: برام ئەتۆ دەزانی ئەوان غەدریان له بابت و براهەت کرد، جا ئەترسم حالی تووش وه حالی ئەوان بی و بە دەردی ئەوان برۆی^(۳).

ههروهها شاعیری به ناوبانگ فەرەز دەق - کاتیك حوسهین پرسیری ئەو شیعە یه ی خۆی لی کرد، کە ئەم له لایانه وه دیته وه - فەرەز دەق وتی: (دلیان

(۱) الندوة (۲۰۸/۳) و (في رحاب أهل البيت) ص (۲۷۰).

(۲) (لقد شيعني الحسين) ص (۲۸۳).

(۳) اللهورف لابن طاووس ص (۳۹)، عاشوراء للإحسان ص ۱۱۵، المجالس الفاخرة لعبد الحسين ص ۷۵، منتهى الآمال ۱/ ۴۵۴،

على خطي الحسين ص ۹۶..

له گه لته و شیره کانیان له سه رته، به لام فه رمان له ئاسمانه وه داده به زیت و خوداش ته وه ی بیه وی ده ی کات، حوسهین وتی: (راست ده که ی فه رمان هه ر بو خودایه و هه موو رۆژی ته و له کردنی کاری کدایه، خو ته گه ر قه زای خوا به شیوه یه ک هات که ئیمه چه زمان لی ته کرد و پیی رازی بووین، ته ووا سوپاسی ده که یین له سه ر نیعمه ته کانی، هه ر ته ویش پشت و په نایه بو شوکرانه بژی ری کردن، ته گه ریش وا نه بوو خو ته گه ر که سی ک نیه تی راست بی و به نه یینی له خوا ترس بی دوور ناکه ویتته وه) (۱).

کاتی کیش حوسهین عليه السلام قسه ی له گه ل کردن ئاماژه ی بو پیشینه یان کرد، که چیان به سه ر باوک و براکه ی هی ناوه، له وتاری کیدا ته لی: (خو ته گه ر ته وه نه که ن و په یمانه که تان بشکی ن و به یعه تی من له گه ر دنتان لاده ن، ته وه شتی کی سهیر نییه له ئی وه، مه گه ر به سه ر باوک و براکه م و موسلی می کوری مامتان نه هی نا، به راستی مه غرور ته و که سه یه به ئی وه فریو بخوات) (۲).

(۱) المجالس الفاخرة لعبد الحسين ص ۷۹، علی خطی الحسین ص ۱۰۰، لواعج الأشجان للامین ص ۶۰، معالم المدرستین ۳/۶۲.
 (۲) معالم المدرستین ۳/۷۱ - ۷۲، معالی السبطين ۱/۲۷۵، بحر العلوم ۱۹۴، نفس المهموم ۱۷۲، خیر الأصحاب ۳۹، تظلم الزهراء ۱۷۰.

۳. عەلی کوری حوسهین ناسراو بە زهینولعابدین:

دائەبەزیتە سەر سەرخرانیی (شیعە)کەیی و سەرزەنشتیان ئەکا و ئەلی: (ئەی خەلکینە سویندتان ئەدەم بەخوا دەزانن کە نوسراوتان بۆ باوکم نووسی و پاشان فیلتان لیکرد، گفت و پەیمان و بەیعهشتان پێدا و پاشان لەگەلی بەشەر هاتن و سەرشۆریتان کرد، دەک لە ناوچیی ئەو کارەیی وا کردوتانە، بۆرەیی خراپیتان، بە چ رویەکەووە تەماشای پەیامبەری خوا دەکەن صلی اللہ علیہ وسلم کاتیەک پیتان ئەلی: (عیترەتی منتان کوشت، ئابرو (حورمەت)ی منتان برد، دە برۆن ئیووە لە ئومەتی من نین)، ئەوہبوو دەنگی گریانی ئافرەتان لە ھەموو لایەکەووە بەرز بوویەووە و ھەندیکیان بە ھەندیکی تریان دەیوت: تیاچوونە و بەخۆتان نازانن.

پاشان وتی: (پەحمەتی خوا لە کەسیک نامۆزگاریە کام قبول دەکات وە ھەسیەتەکەم لە پیناوی خوا و پەیامبەر و ئەھلوبەیتەکەیی دەپاریزیت، بێگومان لە پیغەمەری خوادا چاکترین نمونەیی سەرمەشقی و چاولیکەری ھەییە بۆ ئیمە).

هەر هه‌مویان وتیان: ئیمه هه‌موومان گوێرایه‌ڵ و فه‌رماندارین و ده‌ستمان به‌ تۆوه‌ گرتووه‌ و پشتت لی‌ ناکه‌ین و به‌رناده‌ین، ره‌حه‌تی خوات لی‌بی‌ فه‌رمانی خو‌تمان پی‌ بلی‌، ئیمه‌ شه‌رین له‌ بو‌ شه‌رت و ئاشتین له‌ بو‌ ئاشتیت و ده‌ده‌ین له‌ به‌زید و ته‌به‌را له‌هه‌ر که‌سی‌ک ده‌که‌ین سته‌می لی‌تکردبی‌، ئه‌ویش وتی: هه‌ی هو، ئه‌سته‌مه‌ ئه‌ی خیانه‌تکار و فی‌لبازینه‌، به‌ ده‌ست نه‌فسی خو‌تانه‌وه‌ گیرتان خواردوه‌، ده‌تانه‌وی‌ بی‌نه‌ دم منه‌وه‌ هه‌روه‌ک به‌ده‌م هاتنه‌وه‌تان بو‌ باوباپیرانم له‌وه‌و پی‌ش؟ نه‌ به‌ په‌روه‌ردگاری وشترانی سه‌ماکار برینه‌که‌ ساریژ نه‌بووه‌ته‌وه‌، دوینی‌ باوکم له‌گه‌ڵ خانه‌واده‌که‌ی کوژرا، هه‌رگیز جه‌رگ برینه‌که‌ی په‌یامبه‌ر و ئالوبه‌یته‌که‌یی و باوکم و کوپه‌کانی باوکم له‌ نه‌بیر ناباته‌وه‌، هیشتا شه‌یدا و هو‌گریان له‌ زمانه‌ چکۆله‌مدایه‌، تالیی‌ له‌ قورگ و گه‌رومدایه‌، خه‌م و خه‌فه‌تی له‌ سنگمدایه‌^(۱).

(۱) ذکر الطبرسي هذه المخطبة في الاحتجاج (۳۲/۲) وابن طاووس في الملهوف ص ۹۲ والامین في لواعج الأشجان ص ۱۵۸ وعباس القمي في منتهی الامال الجزء الأول ص ۵۷۲، وحسين كوراني في رحاب كربلاء ص ۱۸۳ وعبد الرزاق المقدم في مقتل الحسين ص ۳۱۷ ومرتضى عیاد في مقتل الحسين ص ۸۷ وأعادها عباس القمي في نفس المهموم ص ۳۶۰ وذكرها رضی القزويني في تظلم الزهراء ص ۲۶۲.

ههروهها کاتیك به لای خهلكی كوفه دا تیپه‌ری، بینی شیوهن ده‌كهن و ده‌گیرن، ئه‌میش لییان توره بوو وتی: (شیوهن ده‌كهن و ده‌گیرن له پیناوی ئیمه، ئه‌ی كی كوشتمانی؟^(۱)).

۴. ئوم كهلسومی كچی علی عليه السلام

وتی: (ئه‌ی خهلكی كوفه عه‌یبه بو‌تان، چیتانه بو‌ پشتی حوسه‌ینتان به‌ردا و دواییش كوشتان، پاشان مالا‌كه‌یتان تالان كرد و بردتان و ئافره‌ته‌كانیتان به‌ دیل گرت، توشی مه‌ینه‌ت و ده‌رده‌سه‌ریتان كرد، ده‌ك تیاجن و دوورچن، چ نه‌هامه‌تیه‌كه داویه له‌سه‌رتان، چ تاوانیكه هه‌لتان گرتوه له‌سه‌ر شانتان، چ خوینانیكتان پ‌ژان، چ ژنانیكتان دابه كوشتان، چ مندالانیكتان فه‌وتان، چ سامانیكتان برد به‌ تالان، پیاوانیكتان كوشت باشتی نی دوا‌ی په‌یامبه‌ر بوون عليه السلام، سو‌ز و به‌زه‌یی له‌ دل‌تان هه‌لگیراوه)^(۲).

(۱) الملهوف ص ۸۶ نفس المهموم ۳۵۷ مقتل الحسين مرتضى عیاد ص ۸۳ ط ۴ عام ۱۹۹۶م نظم الزهراء ص ۲۵۷.

(۲) الملهوف ص ۹۱ نفس المهموم ۳۶۳ مقتل الحسين للمقرم ص ۳۱۶، لواعج الاشجان ۱۵۷، مقتل الحسين مرتضى عیاد ص ۸۶.

نظم الزهراء لرضي بن نبي القزويني ص ۲۶۱.

۵. زهینه بی کچی علی رضی اللہ عنہ

کاتیك خه لکه که پیشوازیان لیگرد به گریان و رۆ رۆوه، پیی ووتن:
 «ده گرین و رۆ رۆتانه؟! ئا به خوا زۆر بگرین و کهم پیبکه نن، به راستی
 عهیب و شوره ییه و ئابروتان چوو، ئیتر هه رگیز پاکی ناکه نه وه [تازه
 ئابروتان چۆریا]، ئاخر چۆن کوشتنی وه چهی کۆتا په یامبه ر پاک
 ده که نه وه»^(۱).

له ریوایه تیکی تر دا هاتوو: سه ری له که ژاوه که ی درهینا و به خه لکی
 کوفه ی وت: وسن ئه ی ئه هلی کوفه، پیاوه کانتان ده مانکوژن و ژنه کانتان
 بۆمان ده گرین، خوا خۆی دادوه ری نیوان ئیمه و ئیوه یه له رۆژی دوا ییدا^(۲).

۶. جهواد موحه دیسی

«هه موو ئه م هۆکارانه وای کرد ئیمامی علی ئه و دوو تالآوه یان
 به دهسته وه بچه ژۆ و غه در له ئیمامی حوسهین بکه ن و هه روه ها
 موسلیمی کورپی عه قیل به مه زلومی له نیو ئه واندا بکوژری و حوسهین له

^(۱) مع الحسين في نهضة ص ۲۹۵ وما بعدها.

^(۲) نفس المهموم ص ۳۶۵ و تظلم الزهراء ۲۶۴.

که ربه لای نزيك کوفه به تینویه تی هه ر به دهست سوپای کوفه وه
بکوژی»^(۱).

ههروه ها ئه لئى: «له راستیدا میژوو شاهیده که وا خه لکی کوفه
مه شهورن به غه در و په یمان شکاندن، ئیتر هه ر چۆنیک بى میژووی ئیسلام
تپروانینى چاك نییه له ئاست په یمان و پابه ندی خه لکی کوفه وه».

ئه مه ئه وان وا ئه لئین به لām منى سونى مه زه ب ئه لئیم: گه لیک له
زانایان و که له پیاوانی ئه م ئومه ته له وئوه پیگه یشتن.

۷. حوسهین کورانی

ئه لئى: «خه لکی کوفه به ازهینان و بلاوه کردن له حوسهین وازیان
نه هیئا، به لکو به هوی رهنگا ورهنگی هه لئویسته کانیانه وه هه لئویستی
سییه میشیان بو په یدا بو، ئه وهش به په له کردنیان له ده رچوون بو که ربه لا و
شه رکردن له گه ل ئیمامی حوسهین علیه السلام، له که ربه لاش له وی

^(۱) موسوعة عاشوراء ص ۵۹.

پیشپرکییان ده کرد له پیشاندنی هه‌لۆیستی وا که له ره‌زای شه‌یتان و خه‌شمی
خوای میهره‌بان بوو»^(۱).

* هه‌روه‌ها ته‌لیّ: (هه‌لۆیستیکی تریش ده‌بینین که نیشانه‌ی نیفاقی
خه‌لکی کوفه‌یه، عه‌بدو‌ل‌لای کورپی حه‌وزه‌ی ته‌میمی دیته به‌رانبه‌ر ئیمام
حوسه‌ین ته‌قیرینیّ: حوسه‌ینتان تیدایه‌؟- که چی خه‌لکی کوفه‌شه و تا دوینیّ
له شیعه‌که‌ی عه‌لی عليه السلام بوو پیّ ته‌چیّ له‌وانه‌ش بووبیّ که نوسراویان بوّ
نوسی بیّ یان له جه‌ماعه‌تی (شه‌بس) بیّ- ئینجا ته‌لیّ: ته‌ی حوسه‌ین
مژده‌ی ئاگرت لیّی)^(۲).

۸. مورته‌زا موته‌هه‌ری :

مورته‌زا موته‌هه‌ری ته‌لیّ: (گومان له‌وه‌دا نییه که‌وا خه‌لکی کوفه
شیعه‌ی عه‌لی بوون، ته‌وانه‌شی حوسه‌ینیان کوشت هه‌ر شیعه‌ی ته‌و
بوون)^(۳).

(۱) فی رحاب کربلاء ص ۶۰-۶۱.

(۲) فی رحاب کربلاء ص ۶۱.

(۳) الملحة الحسينية (۱/۱۲۹).

ههروهها ئەلی: (ئیمه پێشتر ئەوهمان سهلماند کهوا ئەم چیرۆکه لهم پروانگهیهوه زۆر گرنگه، ههروهها وتمان: کوشتنی حوسهین له لایه ن موسلمانانهوه به لکو له لایه ن خودی شیعهوه که هیشتا په نجا سالیك به سه ر وهفاتی په یامبه ره وه عليه السلام تپه پریوه، به راستی شتیکی سهیره و مه ته لیکی سه مه ره یه و تا بلیی سه رنج راکیشه) ^(۱).

جا ئەوهی فهرمانی کر د به کوشتنی حوسهین و پێی دلشاد بوو: عوبه یدوللای کوری زیاد بوو.

ئەوهی دهستی له کوشتنی هه بوو: شه مری کوری زیلجه وشه ن و سینانی کوری ئەنه سی نه خعی بوون. ئەم سیانه ش هه موویان لایه نگری عه لین و له صیفینیشدا له نیو سوپاکه ی وی بوون.

۹. کازمی ئیحصائی نهجه فی :

ئەلی: (ئهو سوپایه ی که ده رچوو بو شه ری ئیمام حوسهین - علیه السلام - سی سه د هه زار (!! بوون، هه ر هه موویان خه لکی کوفه بوون، نه شامیه ک، نه حیجازیه ک، نه هیندیه ک، نه پاکستانیه ک، نه سو دانیه ک، نه

^(۱) الملحة الحسينية (۳/۹۴).

میسریهك، نه ئیفریقیه کیان تیدا نه بووه، هه هه موویان کوفهیی بوونه، له هۆز و عه شیرته جیاوازه کانه وه کۆبوونه وه^(۱).

۱۰. حوسهینی کوری تهحمهدی بهراقی نهجهفی

ئه‌ئلی: وه لهو ره‌خنه و گازدانهی که له خه‌لکی کوفه ده‌گیرین ئه‌وه‌یه: (ته‌وان حه‌سه‌نی کوری عه‌لیان - علیه‌ما السلام - به‌و ده‌رده برد و هه‌ستان به کوشتنی حوسه‌ینی کوری عه‌لی - علیه‌ما السلام - که چی خۆیان بانگه‌یشتیان کردبوو)^(۲).

۱۱. موحسین ئه‌ماین

(پاشان بیست هه‌زار له خه‌لکی عیراق به‌یعه‌تیا دابه حوسه‌ین و غه‌دریان لی‌کرد و به‌یعه‌تی ته‌ویشیان له‌گه‌ردندا بوو، به‌لام خروجیان لی‌کرد و کوشتیا)^(۳).

(۱) عاشوراء ص ۸۹.

(۲) تاریخ الکوفه ص ۱۱۳. (۴) أعيان الشيعة ۱/۲۶.

کی دهستی راسته و خوئی له کوشتی

حوسهیندا ﷺ هه بوو؟

ئه وهی مه شهوره له کتیبه ژیاننامهیی ومیژووویه کاندایه وه که سهی راسته و خوئی دهستی له کوشتی حوسهیندا هه بووه: سینانی کورپی ئه نه سی نه خعی و شه مری کورپی زیلجه وشه ن بوون، سه رگه وه که شیان عوبه یدوللای کورپی زیاد بووه، جا هه م عوبه یدوللای و هه م شه مریش له شیعه که ی عه لین :

۱. عوبه یدوللای کورپی زیاد: طوسی له کتیبی (الرجال) هه که یدا باسی کرده و له هاوه لانی عه لی هه ژماری کرده وه^(۱).

۲. شه مری کورپی زیلجه وشه ن: نه مازی شه هرودی له باره ی شه مره وه ئه لی: له صیفیندا له ریزی سوپاکه ی ئه میرولموئمنین علیه السلام بووه^(۲).

(۱) رجال الطوسي ص ۵۴ ترجمه (۱۲۰) ط ۱ المطبعة الحيدرية - النجف ۱۹۶۱ م، تحقیق: محمد صادق بحر العلوم.

(۲) (مستدرکات علم رجال الحديث) للعلامة علي النمازي الشهرودي، مؤسسة النشر الاسلامي - ۱۴۲۵ هـ (۲۲۰/۴) ترجمه (۶۸۹۹).

کوشتی حوسهین له موسیبه ته گه وره کانه

بیگو مان کوشتی حوسهین رضی اللہ عنہ له و موسیبه ته گه ورانه یه که به سه ر
 موسلماناندا هات، چونکه سه ر زه وی کچه زای په یامبه ریکی تری تیدا نه بو و
 جگه له و نه بی و به مه زلومیش کوژرا - خوا له خوئی و ئال و به یته که ی
 رازی بی -، هه ر بویه کوشته که ی به نیسه بت موسلمانانی سه ر زه ویه وه
 موسیبه تیکی زور گه وره بو و بو خویشی شه هیدی و ریزلیگرتن و پله
 به رزکردنه وه و نزیك بوونه وه بو له خوا، که هه لی بژارد بو ئاخیره ت و نازو
 نیعمه تی نه و به هه شته له جیاتی ئه م دونیا سه خت و ناره حه ته .

شیخ الاسلام ئیبن ته میه - به ره حمه ت بی - له باره ی بکوژانی حوسه ینه وه
 نه لی: «ته وه شی حوسه ینی کوشت، یا هاوکاری کرد، یا رازی بو و
 به کوشتی، له عنه تی خوا و مه لاتیکه ت و هه موو خه لکی لی بی».

به لام نه شلین: خوژگه ده رنه چووبایه، بو نه و مه به سه ته ش زوریک ها وه له
 به ریزه کان ریگریان لی کرد، ئه م ده رچونه ی وای له و زوردار و زالمانه کرد
 ده ستیان بچیته خوینی کچه زاکه ی په یامبه ری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم و پاشانیش به

خوایند ﷺ ده فہرمویت: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ وَ شَقَّ الْجُيُوبَ»^(۱)، واتہ: (لہ) تیمہ نیبہ تہوہی لہ گونایی دہدا و سنگی دہدری).

ہہروہا دہ فہرموی: «أَنَا بَرِيءٌ مِّنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَّةِ»^(۲)، واتہ: (من بہریم لہو ٹافرہتہی شیوہن دہکا و لہوہی قژی دادہرئی و لہوہی لہ سنگی دہدا و دایدہرئی).

الصالقة: تہو ٹافرہتہیہ بہ دہنگی بہرز دہگری و شیوہن دہکا.

الحالقة: تہو ٹافرہتہیہ قژی دادہرئی.

الشاققة: تہو ٹافرہتہیہ لہ سنگی دہدا و دایدہرئی.

ہہروہا پہ یامبہری خوایند ﷺ دہ فہرمویت: «إِنَّ النَّاحَةَ إِذَا لَمْ تُتَبَّ فَإِنَّهَا تُلْبَسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ دِرْعًا مِنْ جَرَبٍ وَسِرْبَالًا مِنْ قَطْرَانَ»^(۳). واتہ: (تہ گہر

(۱) (صحيح البخاري) كتاب الجنائز، باب ليس منا من شق الجيوب حديث (۱۲۹۴). و (صحيح مسلم) كتاب الايمان، باب تحريم ضرب الخدود (۱۰۳).

(۲) (صحيح البخاري) كتاب الجنائز، باب ما ينهى من الحلق عند المصيبة (۱۲۹۶). و (صحيح مسلم) كتاب الايمان، باب تحريم ضرب الخدود و شق الجيوب والدعاء بدعوى الجاهلية، حديث رقم (۱۶۷/۱۴۰).

(۳) (صحيح البخاري) كتاب الجنائز، باب ما ينهى من الحلق عند المصيبة (۱۲۹۶). و (صحيح مسلم) كتاب الايمان، باب تحريم ضرب الخدود و شق الجيوب والدعاء بدعوى الجاهلية، حديث رقم (۱۶۷/۱۴۰).

شیوه‌نکه‌ر ته‌وبه نه‌کات، ئه‌وا له رۆژی قیامه‌تدا قه‌میسێکی گه‌ری و خوریان و پۆشاکێکی قه‌ترانی ده‌کرێته به‌ری).

بۆیه پێویسته له‌سه‌ر موسلمان ئه‌گه‌ر موسیبه‌تیکی ئاوها رویدا، ئه‌وه بلیت که خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ [البقرة: ۱۵۶]. واته: (ئه‌وانه‌ی که هه‌رکات تووشی به‌لا و موسیبه‌تیک ده‌بن، ده‌لین: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ئیمه هه‌ر هی خواین و سه‌ره‌نجامی‌شمان هه‌ر بۆ لای ویه).

هەلۆيىستى خەلك لى ئاست كوشتنى حوسەين:

خەلك لى كوشتنى حوسەين دەبنەوە سى كۆمەلەوە:

كۆمەلەلەي يەكەم: وا دەبينن كوشتنى حوسەين هەق بوو، چونكە خوجى لى پيشەواي موسلمانان كردوو و ويستويەتى كۆكى و تەبايى موسلمانان تىك بدا. هەروەها ئەلەين پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمويەتى: «هەركەس هات و ئىوہش پيشەوايەكى خۆتان هەبوو كاروبارى بەرپوہ دەبردن، جا ويستى كۆمەلەكەتان تىك بشكىنى، هەركەسىك بوو بيكوژن، كائنا من كان»^(۱). جا حوسەينيش ويستويەتى كۆمەلەي موسلمانان تىكدا و پەيامبەرىش صلی اللہ علیہ وسلم دەفەرمويت: «اقتلوہ كائنا من كان» بۆيە كوشتنەكەي راستە، ئەمەش ووتەي (ناصبىەكانە)^(۲)، كە رقيان لى حوسەينى كورى عەلى كورى ئەبو تالبە -رەزاي خوا لى خۆيى و لى بابى بى-.

كۆمەلەلەي دووہم: ئەلەين: حوسەين ئەو ئىمامەيە كە گوپرايەللى واجب بوو و پىويست بوو كارەكە تەسليم بەم بكرايە. ئەمەش قسەي شىعەكانە.

(۱) (صحيح مسلم) كتاب الامارة، باب حكم من فرق أمر المسلمين وهو مجتمع، حديث رقم (۱۸۵۲).

(۲) الناصبه: ئەوانەن كە رقيان لى عەلى و خانەوادەكەيەتى.

کومهلئى سييم: که ووتهى تههلى سوننهت و جماعهته، تهلين: به مهزلومي کوژراوه، بهلام کاربهدهست نهبووه واته ٿيمام نهبووه، وهکو خارجيه کيش نهکوژراوه، بهلکو به مهزلومي کوشتيان و شههيديان کرد ههروه کو پهيامبر ﷺ دهفرموى: (حسهن و حوسهين گه ورهى گه نجاني بههشتن)^(۱). ههروهک ويستيشى بگه پرتيه وه، يان بروات بولاي يه زيد له شام، بهلام ته وهبو ريگرين ليکرد و وازيان لي نههينا ههتا نهبيته ديلي ژير دهستى کوره کهى زياد.

تهوهى رويدا بهم هوپه وه. ٿايا پيمان نالى دووباره کردنه وهى خراپه ي لیده که ويته وه؟

بهلى، لاي هيچ خاوهن ويژدانىك شاره وه نيه که به هوى کوشتنى حوسهينه وه چى که وته وه، ودهرچون تهبيت به مهرجه شهريه کان، وهکو کافربونى کاربهدهسته که به کوفريكى رون وره وان، هوکار گرتنه بهر به ژماره و خو پچه ککردن، ودهرچونه که مه صلحه تيکى گه وره تر بهدى بهينيت له وهى ٿيستا، نه وهک له هه نديک ولاتانى مه غربى ٿيسلامى ته مه يان کرد بو ته وهى

(۱) (أخرجه الترمذي) كتاب المناقب، باب مناقب الحسن والحسين حديث (۳۷۶۸).

مزگه و ته کان به ته و او د تهی بکرینه وه، که چی ته و نه خته ش هه بو نه یان هیشت. جا ته وهی سهیره هه ندیک له غه ره زداره کان ته لاین: ته مهی حوسهین به لگه ی دروستیتی ده رچونه، وه لآمی ته مهش له چه ند رویه که وه ده بیته.

- نکولیکردنی سه حابه بوو له ده رچونه که ی.

- حوسهین له وه دوا پابه ند بو به کۆمه لی موسلمانانه وه وله ده رچونه که ی پاشگه ز بویه وه، وتی رپیگه م بدن ده رۆم بۆلای یه زید، به لآم عوبه یدوللا رازی نه بو.

ئین ته ییه له «منهاج السنه» ده فه رموی: «إنه رضي الله عنه لم يفرق الجماعة ولم يقتل إلا وهو طالب للرجوع إلى بلده أو إلى الشجر أو إلى يزيد داخلا في الجماعة معرضا عن تفريق الأمة».

- یه کیکی تر له و شته سهیرانه ته مانه پییان وایه ته گهر کار به ده دست به ئینقلاب یان به زۆرداری یان شه ر وشۆر بیته سه ر حوکم گویرایه ل واجب نیه، ته ی ته گهر حوسهین کاری به ده دست بگرتایه ته وساش هه ر واتان ده وات؟!

هه‌ندیك به ئالوبه‌یت پاره دهرده‌كه‌ن

هه‌ندیك به ئالوبه‌یت پاره دهرده‌كه‌ن ته‌مه‌ش به شاهیدی خودی
ئالوبه‌یت ره‌زای خویان لیبت، ته‌نانه‌ت كه‌ وتویانه وهره بو عیراق ریوايه‌ت
هه‌یه ته‌لی بو ته‌وه‌بو ه پاره‌یان پی‌ده‌ربكه‌ن.

له‌ البدایه‌ والنه‌ایه‌ هاتوه‌ ته‌لی: موحه‌مه‌دی كورپی حه‌نه‌فیه‌ كه‌ یه‌ کیكه‌
له‌ سه‌رانی ئالوبه‌یت كاتیك‌ ئامۆژگاری حوسه‌ینی كرد نه‌پوات، پی‌ی وت:
«إِنَّمَا يَرِيدُونَ أَنْ يُكَلِّمُوا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَيُؤْتُواهُمْ مِمَّا يَدْعُونَ بِهَا لِيُكَلِّمُوا» واته‌: «ته‌مانه‌ ته‌یانه‌ویت
پاره‌مان پی‌وه‌ دهركه‌ن».

دوو بیدعهی تازه دواى کوشتی حوسهین:

شیخ الإسلام ئین تهیمه دهلی: (دواى کوشتی حوسهین خه لک دوو

بیدعهیان داهینا:

یه که میان: بیدعهی غه مباری و شیوه نکردن له رۆژی عاشورادا، به له

گؤنا دان و هاوارکردن و گریان و تینویه تی و خویندنه وهی شیوه نامه و

لاواندنه وه، که ئەمانه سهرده کیشی بۆ جنیو و نه فره تکردن له پیشینیان و

تاوانبارکردنی خه لکانیکی بی تاوان ته نانهت جنیو به (پیشکه وتوه

یه که مه کان) (السابقون الأولون) ده دریت، ههروه ها سه رگوزه شته ی

کوشتنه که ی ده خوینریته وه که زۆربه ی درۆ و ده له سه یه، جا ئه و که سه ی که

ئهم کاره ی داهینا وه مه به ستهی کردنه وه ی ده رگای ئاشوب و به ش به ش کردنی

ئوممت بووه، وه گه رنا مانای چیه ئهم یاده هه موو سالیك دووباره بکریتته وه و

خوین بریژی و رابردو گه و ره بکریتته وه خو پیوه ی په یوه ست بکری و باوش

بکریتته گۆره کان).

دوو ه میان: بیدعهی خو شی و شادی و دابه شکردنی شیرینی و به خشین به

مندال و خیزان له رۆژی کوشتی حوسهیندا.

له کوفه دا خه لکانیک هه بوون لایه نگری ئال و بهیت بوون له سه روی هه موویانه وه موختاری کوری ته بو عوبهیدی موته نه بیئی درۆزن له گه ل خه لکانیکی تر دا که رقیان له ئال و بهیت بوو له سه روی هه موویانه وه حه جاجی کوری یوسفی سه قه فی، جا بیدعه به بیدعه چاره سه ر ناگری به لکو به بهر پارکردنی سوننه تی په یامبه ر ده بیّت ﷺ ههروهک خوای بالا ده فه رموی:

﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ [البقرة ۱۵۶].

هه لو یستی یه زید له بهرامبه ر

کوشتی حوسهین رضی الله عنه

یه زید دهستی له کوشتی حوسهیندا نه بووه، ته مهش دیفاعکردن نییه له یه زید به لکو دیفاعکردنه له ههق، له وه و پیشیش روغان کرده وه که کی حوسهینی کوشتوو ه.

به لام له گه ل ته وه شدا ته هلی سوننه ت وجه ماعت به هیچ شیوه یه که خو شیان به یه زیددا نایه ت، ههروه کو له سه له فه وه هاتوو ه و فه رمویانه: بو کسه یکه هه یه که بر وای به خواو به رۆژی دوایی هه بیّت و یه زیدی خو ش

بویت؟! جا ئەهلی سوننه خۆشیان به یهزیددا، به لام ئەوهی ههق بیئت پروونی دهکه نهوه، چونکه ههق لهههه کهسیکی تر عهزیزتره، جا ئەهلی سوننه نه زیاد ئەلین و نه کهم، نه خۆشمان ئەوی و نه لهعنه تی لیّ دهکهین، به لام ئەوه راستیه که و ئەبیئت پروون بکریتهوه، ههق ههقه و ئەبیئت بگوتریت، چونکه خه لکانی نه یار و ناحهز له باسکردنی ئەمه دا مه رام و ئامانجی تریان ههیه.

ههروهها یهزید که عوبهیدوللای کوری زیادی نارد بو ئەوه بوو نه هیلیت بیته کوفه وه، فهرمانی کوشتنی پینه کرد، به لکو خودی حوسهین ﷺ گومانی خیری به یهزید هه بوو کاتیك وتی: (یان ئەوه تا ریگه م بدهن برۆم بۆلای یهزید و به یعه تی بده می).

«به کۆدهنگی میژوونوسان یهزید حوسهینی

نه کوشتوه»

شیخ الاسلام ئین ته میه ئه لّی: (به ئیتفاقی ئه وانه ی میژوو ده گوازه وه یهزید فهرمانی به کوشتنی حوسهین نه کردوه، به لّام بو ئین زیادی نووسی که نه هیلت حوسهین بیته والی عیراق و کاتیکیش هه والی کوشتنی حوسهین گه یشته یهزید نارّه حه تی خوی ده رخست و گریانیش له ماله که یه وه بیسترا وه یه کیکیانی به دیل نه گرت و به لکو ریژی له ئه هل و به یته که ی گرت و ریگه شی دان تا گه رانه وه شوینی خویان.

ئه ما ئه و ریوایه تانه ی باس له وه ده که ن که بی ریژی به رانه ر ئافره تانی خانه واده ی په یامبه ر ﷺ کردوه و وه کو دیلی جهنگ براون بو شام و له ویش به هه مان شیوه بی ریژیان له ئاست کراوه، ئه مانه هه ر هه موو ووته ی پوچن، به لکو به نی ئومه ییه به نی هاشیمان زور به ریژدار ته ماشا کردوه، ته نانه ت کاتیک حه جاجی کوری یوسفی سه قه فی رویشته فاتیمه ی کچی عه بدوللای کوری جه عفه ری خواست، عه بدولمه لیککی کوری مه پروان ئه م کاره ی قبول نه کرد و فه رمانی کرد به حه جاج وازی لی بینی و ته لاقیدا، جا

ئەوان بەنى ھاشىيان بە گەورە و گران تەماشاشا كىردووه،
تەنەت ھەرگىز پۈژىك لى پۈژان ھىچ ئافرەتتىكى ھاشىي نە كراو تە
كەنيزەك).

جا بۆيە ئافرەتى ھاشىي لى ماو ھەدا ھەمىشە زۆر بەرپىز و گرانەو
تەماشاشا كراو.

يان دەگوتىرى سەرى حوسەين براو بۆ يەزىد، ئەمىش بە ھەمان شىو
ئىسپات نەبوو، بەلكو سەرى حوسەين ھەر لى لى عوبەيدوللا بوو لى
كوفە، پاشان حوسەين نىژرا و كەس شوپنەكەى نازانىت، بەلام ئەو
مەشھورە ھەر لى كەربەلا لى شوپن كوشتنەكەى سپاردويانە.

ھەلۈستى ناو ھند لى ئاست يەزىد

شىخ الاسلام ئىبن تەمىمە دەلى: خەلك لى ئاست يەزىد دوو پەر و ناو ھندىكن:

دەستەى يە كەم: دەمارگىيان بۆى ھەيە و خۆشيان دەوى و تەنەت

ئىددىعاى پەيامبەرايەتى و مەعصومەتتىشى بۆ دەكەن.

دهستهی دووهه: دهمارگریان لهسه‌ری هه‌یه و رقیان لیه‌تی و ته‌نانه‌ت کافرێ ده‌که‌ن و وا ده‌بینن که مونا‌فیک بووه و له روکه‌ش خۆی به موس‌لمان پیشانداوه و به‌لام به‌دل مونا‌فیک بووه و رقی له په‌یام‌به‌ر بووه صلی الله علیه و آله.

ئینجا ته‌لی [واته ئین ته‌میه]: (هه‌ردوو بو‌چوونه‌که هه‌له‌یه، ته‌و پی‌اوه پاشایه‌ک بووه له پاشاکانی موس‌لمانان و خه‌لیفه‌یه‌ک بووه له خه‌لیفه‌ پاشاکان نه ته‌مه‌و نه ته‌وه.

سه‌باره‌ت به کوشتنی حوسه‌ین ته‌وا بی‌گومان به مه‌زلۆمی کوژرا و شه‌هیدکرا هه‌روه‌ک هاوشیۆه‌کانی تری چۆن به مه‌زلۆمی کوژران و شه‌هید کران، کوشتنی حوسه‌ینیش سه‌رپیچی کردنی خوا و په‌یام‌به‌ره بو‌ته‌و که‌سه‌ی کوشتوو‌یه‌تی یان هاوکاری کردوو یان پی‌ی رازی بووه، ته‌مه‌ش کاره‌ساتیک بوو تووشی موس‌لمانان هات به هۆی خیزانی وی و هی تریشه‌وه، بو‌خۆیشی شه‌هاده‌ت و پله به‌رزی و پایه بلندیه).

تایا دروسته نه فرهت له یه زید بکریت؟

له وانه یه له گرنګترین ټو پروداوانه ی که له سه رده می یزید دا پرویدا بیټ پروداوی (حه پره) و کوشتاری عه بدوللای کورپی زوبه یر و کوشتنی حوسه ینی کورپی عه لی بوو بیټ.

به م هوپه وه هه ندیک نه فره تکرډن له یه زیدی کورپی موعاویه به جائیز ده زانن، هه ندیک تریش به پیچه وانه وه، جا ټو هی نه فره تکرډن له یه زید به جائیز ده زانیت پیویستی به سه لماندنې سی شت هه یه :

یه که م: بیسه لمینیت که وا فاسق بووه.

دووهم: بیسه لمینیت که ټو له و فاسقیه ی ته وبه ی نه کردووه، چونکه ټه گهر بی باوهر ته وبه بکات خوی لی وهرده گریټ، چ جای فاسق؟

سیپه م: بیسه لمینیت نه فره تکرډن له که سیکی دیاریکراو جائیزه.

نه فره تکرډن له مردوویه کی دیاریکراو جائیز نییه، که نه خوا و نه په یامبه ری خوا ﷺ نه فره تیان لی نه کرد بیټ، له په یامبه ری خواوه ﷺ چه سپاوه فرمویه تی: «لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَىٰ مَا

قَدِّمُوا»^(۱). واته: (جوین به مردووان مه‌دهن، چونکه ئه‌وان ئه‌وه‌ی که پیشیان خستبوو پئی گه‌یشتن).

جا دینی خوایش، له‌سه‌ر جوین بازی به‌ریا نه‌بووه، به‌لکو له‌سه‌ر ره‌وشت جوانی به‌ریا بووه، هه‌ر بۆیه جویندان له‌ دینی خوی گه‌وره‌دا به‌هیچ شیوه‌یه‌ک جیی نایته‌وه، به‌لکو په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله ده‌فه‌رمویت: (سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ) واته: جویندان به‌ موسلمان فاسقیته و ده‌رچوونه له‌ فه‌رمانی خوا و کوشتار له‌گه‌ل کردنیشی کوفه‌ه^(۲).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: (لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ ، وَلَا اللَّعَّانِ ، وَلَا الْفَاحِشِ ، وَلَا الْبَذِيءِ) واته: موسلمان تانه وه‌شینه‌ر و نه‌فه‌رت وه‌شینه‌ر و جوینده‌ر و زمان پیس و به‌د ئه‌ده‌ب نییه.

وه‌کو ده‌رده‌که‌ویت جویندان به‌ موسلمان فاسقیته، جا که‌سیش نه‌یگوتوو ه‌یه‌زید له‌ دین ده‌رچوو، به‌لکو گه‌وره‌ترینی ئه‌وه‌ی له‌سه‌ری ده‌گوتری: فاسق بووه.

^(۱) (صحیح البخاری) کتاب الجنائز، باب ما ینهی عن سب الاموات، حدیث (۱۳۹۳).

^(۲) (صحیح البخاری) کتاب الایمان، باب خوف المؤمن أن یحیط عملہ، حدیث (۴۸).. و (صحیح مسلم) کتاب الایمان،

باب بیان قول النبی صلی الله علیه و آله سباب المسلم فسوق وقتاله کفر حدیث (۶۴).

ئەمەش ھەرە کو روئمان کردەو بەندە لەسەر سەلمانندی ئەو فاسیقیتیە ی
 کە لە یەزید دا ھەبوو، زانینی ئەوەش لای خۆی بەرز و پیرۆزە.

ئەو تا پەیمبەری خوا ﷺ دەفەرموی: (یەكەم سوپایەك كە غەزای
 شاری قەیسەر دەكەن خودا لییان خۆش بوو) (۱).

جا ئەم سوپایە بە سەرکردایەتی یەزیدی کۆری موعاویە بوو، لە سالی
 ۴۹ ك، دەلێن ھەندێك لە ھاوێڵە بەرێژەکانی لە گەڵدا بوو وەكو: ئیبن
 عومەر و، ئیبن زوبەیر و، ئیبن عەبباس و، ئەبوو ئەیوب.

ئیبن کەسیر دەلێ: (بەراستی یەزید ھەڵە یەکی زۆر خراپی کرد کاتیك لە
 ڕوداوی (حەرە) دا فەرمانی کرد بە ئەمیری سوپاکە ی موسلیمی کۆری
 عوقبە، سی ڕۆژ مەدینە ھەڵاڵ کا، کە بە ھۆیەو ژیماریەکی زۆر سەحابە و
 مندالی سەحابە کوژرا).

جا پوختە ی ووتە: ئەو یە دەیدەینە دەست خواو، ھەرە کو زەھەبی لە
 بارە یەو دەلێت: (لا نسبه ولا نخبه) ، نە جوینی پێدە دەین نە خۆشمان دەوی.

(۱) (صحیح البخاری) کتاب الجھاد، باب ما قیل فی قتال الروم حدیث (۲۹۲۴).

شیخ الإسلامیش دهفهرموی: «له سهله فیشه وه ههر ته وه هاتوه وتویانه
نه خوشیمان دهویت نه جوینیشی پیده دهین».

ههندیکیشیان وتویانه: «بو مه گهر که سیك بروای به خوا ورژی دواپی
هه بیته خوشی به یه زیده دیت».

وصلی الله وسلم وبارک علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه.

* * * * *

ناوه روک

۵	پێخۆشکار
۶	پیشهکی
۱۲	هاوه لآن هه مویان برای یهك بوون
۱۳	ئه بیټ میژو به وردی بخوینینه وه
۱۴	به ییعت ده درئ به یه زیدی کوپی موعاویه
۱۵	هه لویستی ئه هلی سوننهت و جه ماعت له به رامبه ر به ییعت دان به یه زیدی کوپی موعاویه
۱۶	ئایا یه زید شیاو بووه بو خیلافهت؟
۱۸	به ییعت ده درئ به یه زید و حوسهینیش ره دی ده کاته وه
۱۹	خه لکی عیراق نامه بو حوسهین ده نیرن
۱۹	حوسهین موسلیمی کوپی عه قیل ده نیرئ
۲۰	عوبه یدوللای کوپی زیاد ده کرئ به ئه میری کوفه

۲۱	دهرچوونی حوسهین ﷺ بو کوفه
۲۲	خه لکی کوفه پشتی موسلیمی کوری عه قیل بهر ده دهن
۲۴	به ره لستی هاوه لان له دهرچوونه که ی حوسهین
۲۶	حوسهین ده گاته قادسیه
۲۷	حوسهین ده گاته که ربه لا
۲۹	حوسهین ئامۆژگاری سوپای کوفه ده کا و خویان بیر دینیتته وه
۳۱	شهر له نیوان ههر دولا پرو ده دات
۳۳	کی له خانه واده که ی په یامبه ر ﷺ کوژرا؟
۳۴	ئه وه ی ده گوترئ له باره ی کوشتنی حوسهینه وه ﷺ
۳۶	خه لکی کوفه تۆله له نه فسی خویان ده که نه وه
۳۷	سزای دونیا پیش دوارپوژ
۳۸	کی حوسهینی کوشت ﷺ؟
۴۱	غه دری خه لکی کوفه که بکوژی حوسهین

٤٨	کى دەستى راسته و خۆى له کوشتنى حوسهیندا ﷺ هه بوو؟
٤٩	کوشتنى حوسهین له موسیبه ته گه وره کانه
٥٢	هه لۆیستی خه لک له کوشتنى حوسهین:
٥٣	ئه وهى رویدا به هۆى ده رچونى حوسهینه وه، پیمان نالی ده رچون خراپه ی لیده که ویتته وه؟
٥٤	هه ندیک به ئالوبهیت پاره ده رده کهن
٥٥	دوو بیدعه ی تازه دواى کوشتنى حوسهین:
٥٦	هه لۆیستی یه زید له به رامبه ر کوشتنى حوسهین ﷺ
٥٧	به کۆدهنگى میژوونوسان یه زید حوسهینى نه کوشتوه
٥٨	هه لۆیستی ناوه ند له ئاست یه زید:
٥٩	ئایا دروسته نه فره ت له یه زید بکریت؟
٦٢	ناوه رۆک

چاوه ریئ ئەم به رهه مانه بن ان شاء الله :

- ۱- چرای پوناك له سیره ی په یامبهری راستگۆی دهستپاك. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات. « ۲ بهرگ ».
- ۲- إتخاف الأخيار عن كيفية صلاة النبي ﷺ من حيث الإطالة والإختصار. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.
- ۳- جیاوازی نیوان موسلمانان. هوکار و چاره سهر. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.
- ۴- ته بهر وک کردن و جوړه کانی. « نامیلکه » تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.
- ۵- په روره ده کردنی مندالان و بهرپرسیاریتی دایکان و باوکان. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات. « نامیلکه »
- ۶- جیهانی جنۆکه و شهیتانه کان. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.
- ۷- کاره کانی دل . تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات
- ۸- پونکردنه وهی ناوه چاکه کانی خوی گه وره. تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.

۹- وهفا و ئه مه کداری پیغه مبهری خواﷺ. «نامیلکه». تهواو بووه خوی میهره بان له چاپدانی ئاسان بکات.

۱۰- رۆژه لاتناسی و رۆژه لاتناسان. «نامیلکه» خوی میهره بان تهواو بوونی ئاسان بکات.

۱۱- داوین پیسی هوکاره کانی، کاریگه ریه کانی، چاره سه ر. خوی میهره بان تهواو بوونی ئاسان بکات.

۱۲- نه خوشیه کانی دل خوی میهره بان تهواو بوونی ئاسان بکات.